

MARCZIUS TIZENÖTÖDIKE

A magyar szabadság és demokrácia történeti és kulturális folyóirata

Alapítva 2010. október 11-én

2023/5-6 szám

Tartalom

Villám

- [Mert fogadásukra már készen](#)

Emlékezet

- [Stancsics Erzsébet: „A szabadság kíméletlen szeretete”](#)
- [Nándi Mihály: A statiszták országa](#)
- [Nándi Mihály: Akasszátok fel](#)
- [Ballai László: XXI. századi történet](#)
- [Karinthy Frigyes: Bodri \(Szavak\)](#)
- [Földeák Iván: Szigetországi és egyéb szilánkok színe és visszája](#)
- [Stancsics Erzsébet: Horváth Márk igazsága](#)

Délibáb

- [Köves István: Harbach 2022](#)
- [Köves István: Vidám, játékos, szoborköltöztető vers](#)
- [Köves István: Fogadónapon szobraiknál a folyóparton](#)
- [Petőfi Sándor: A szájhősök](#)
- [Petőfi Sándor: Az ember](#)
- [Ballai László: Szigetvárnál az Isten](#)
- [Deák Mór: Júdás](#)
- [Deák Mór: Zsoltár](#)
- [Karinthy Frigyes: A méltóságos asszony trafikja](#)
- [Jahoda Sándor: A cenzúráról és más apróságokról](#)
- [Jahoda Sándor: ELLNESS-URD](#)
- [Le Fondant: Tyúk az anyám](#)

Húrok

- [Krúdy Gyula: Fehérvári](#)
- [Dull Ernő: Botrány az Operában](#)

Villám

Mert fogadásukra már készen

Mert fogadásukra már készen

„Mert fogadásukra már készen,
akár egy megnyíló karám,
kapuit vadul széttaszítva
sarkig kitárult a
hazám.”

Köves István

Emlékezet

Stancsics Erzsébet: „A szabadság kíméletlen szeretete”

*Jókai: A szép szavak nem mindig igazak,
és az igaz szavak nem mindig szépek.*

Létezik egy internetes újság. A címe: *Marczius Tizenötödike*, melynek főszerkesztője Ballai László. Néhány éve az a megtiszteltetés ért, hogy munkatársra lettem a lapnak és elküldhetem Tánicsics Mihállyal kapcsolatos írásaimat. Ha utána gondolok, hogy képviselhetem és felemelhetem a XVIII. században született történelmi személyiségünk „elavultnak” vélt gondolatait, lehet-e ennél inspirálóbb feladat, mint átültetni a szabadságról szóló gondolatait a XXI. századba, mint célt, feladatot, örökséget? Ennél több, felemelőbb elhívást nem is kíván az ember magának.

A fenti cím egyben idézet **Ballai Lászlótól**, amelyet meg akarok örökíteni, feljegyezni, belevésni modern korunk ingatag történelmi falába: „A szabadság kíméletlen szeretete!” Ennél pontosabb igazságot aligha találhatnánk Táncsics Mihály munkásságára. Ha élne, rábólintana: igen, így gondolta ő is! A szabadsággal az évszázadok folyamán sok mindent manipuláltak, de senki sem szerette olyan „kíméletlenül”, mint Táncsics és senki nem fogalmazta meg olyan pontosan, mint **Ballai László**. Bízató, hogy rajtam kívül, akit vérségi kapcsolat is fűz Táncsics Mihályhoz, van kortársam, aki irodalmi tevékenysége mottójának tekinti a szabadság ilyen megközelítésű kötődését.

A **Marczius Tizenötödike** c. újság nemcsak az igazság kíméletlen szeretetét hordozza, hanem szavaiban az igazságkeresés félelmetes erőit is. Ez a szabadságszeretet elveszíthetetlen adománya és eszköze. A múlt magába gyűjtött teljessége válik az idő részévé, ebben az értelem nélküli hatalmak irányította világban. Mi nem élünk a feleslegesség félelmében, ahogy Táncsics sem engedte meg magának egy pillanatra sem az elgyengülést, a meghátrálást, az önfeladást. Nála a szabadság és igazság egymás szinonimája volt. **Molnár Sándor** azt mondta: „**Az egyetemes igazság és a művészetek a szívben születnek**”. S ahogy megszületnek, szavakká formálódnak, kivágyakoznak az elméből, hogy mások is erősödjének sugárzásától, erejétől, hatalmától.

Ha Táncsics bepillanthatna korunkba, döbbenet látná, hogy a szavak szerepét átvették a képek. A filmeket pl. azért szinkronizálják, mert a néző nem tud gyorsan olvasni. Ide jutottunk: a mezopotámiai kép és ékírásos korszaktól korunk „képírásos” korszakába. Ehhez kb. 5000 év kellett. Bekövetkezett a képek uralma, ahol nem a rendszerből lett örület, hanem az örületből lett rendszer.

Ballai László aforizmája miatt nem tudok szó nélkül elmenni Táncsics egyik gondolata mellett: „**Néha az egyszeru elvet, amit kevés szóval, érthetően adhatnának el, hogy az egész sokaság könnyen felfoghatná, mesterséges rendszerbe bonyolítják, s a sokaságban, mely azt megérteni nem képes, pártolókra nem találnek**”. Ez az idézet egy 125 oldalas, kicsike könyve 111. passzusa, melynek címe: **Summárium**. Udvarhelyi Andrástól, egy másik Táncsics-rajongó újságíró barátomtól kaptam, aki szerint legjobb kezekbe került a könyv, mert én nem hagyom meghalni, „kíméletlenül” kibányászom majd belőle az igazság szabadságát és a szabadság igazságát. Megtettem. És teszem folyamatosan. Ez az 1947-ben kiadott (talán újra kiadott) könyv feltehetően Táncsics börtönévei alatt íródott, és a szabadság, jog, igazság fogalmait boncolgató, megszámozott részekre osztott írások a szegénység miatt rövidre szabott, jogi tanulmányainak visszidézéséből erednek. A 4-es számú gondolat mindössze ennyi: „**Röviden szólva, az én filozófiám nem más, mint 'A tiszta, józan ész'**” – amiből szállóige lett, remélhetőleg megjegyzi az utókor is. Lehetünk hálásak érte? Igen. Bár azt mondják, ma nem a boldogok hálásak, hanem a hálásak **bolondok**.

Visszatérek a **Marczius Tizenötödike** c. újságra, mert nevéből adódóan elszakíthatatlan Táncsics Mihálytól. Bár Táncsics az évszázadok folyamán épp ezzel a nappal vonult be a magyar történelmi ismertségbe, amikor kiszabadították a börtönből, mégsem ez volt munkássága csúcspontja. Sem előtte, sem utána egyetlen kor sem tudta „meggörbeszteni” szálfageyenes hátát,

tovább ment a maga erőterében, indíttatásaiban, szívében a szabadság kíméletlen szeretetével. Jó, hogy nem láthatta meg, amiben mi most élünk: egyen-életben, egyen-gondolkodásban, egyenruhában. Tornacipőben és szakadt farmerban. Ilyen igénytelenségben a nyelv is elveszti egyéni ízeit. A szókincs zsugorodik, a valóság szemlélete is egyszerűsödik a képi megjelenítésekkel. Az elektroszmog, a nagyváros hangzavara, zenének csúfolt zörejek támadást indítanak az amúgy is rendezetlenné zilált tudat ellen. Állandó ingerült hangulatot, kollektív irigységet, gyűlölködést eredményeznek és a derű teljes hiányát. Sokan úgy vélik, ez a szabadság. Pedig ez az igazi rabság: a szellem önkéntes rabsága.

Mit is akar elérni ez az internetes újság a szabadságszeretetével? Mikor és hogy kerülnek ezek a képernyőn sorjázó betűk azok közé, akiknek szolgálatot akar tenni, mert immár nagyon rászorultunk a kíméletlenül igaz szavakra, gondolatokra! Minden olvasó és olvasat újabb élményekkel és érzésekkel társítja a megírt szöveget. Az eszköz nemcsak maga a nyelv, hanem a kódolás, sejtetés, elhallgatás, nyitottság. Fegyelmezett és tudatos. Hazugság nélküli, nyers világossággal mutatja meg korunkat, olyan nemes erőfeszítéssel, mely az egyre sötétebb napokban is másoknak akar világosságot gyújtani. Részleteket ad egy szokatlan lelki területről, mely a maga nyers valóságában nagyszerűen megkomponált dráma. Korunk drámája. Táncsics drámája. Mindenkié, aki kíméletlenül szereti a szabadságot. S ha egy kicsit lélegzetvisszafojtva figyelünk, egy darabka sors bontakozik ki akaratlanul is. Belső, szerves értelmet kap bennük a szó...

Nándi Mihály: A statiszták országa

„Politikai életünket távolról néztem, vagy rá sem néztem, amiért részint egyoldalúsággal, részint bűnös egykedvűséggel vádoltak – írja Petőfi Sándor. – A rövidlátók! Én tudtam azt, amit ők nem tudtak, és azért szánakoztam a napi politika kurjogató hősein, s mosolyogtam a fontosságot, melyet magoknak tulajdonítottak; tudtam, hogy az ő fényes tetteik és fényes beszédek nem egyéb, mint homokra rajzolt kép, melyet a bekövetkezendő viharnek első lehelete elsöpör; tudtam, hogy ők nem azon nagy színészek, kik a világ színpadán az újjászületés óriási drámáját eljátsszák, hanem csak a dekorátorok és statiszták, kik a függönyöket aggatják, s a színpadra székeket és asztalokat hordanak.”

1990 óta várjuk Magyarországon a főszereplőket...

A mostani statisztáknak és függönyhúzóknak vissza nem térő lehetőséget kínált a pápalátogatás. És akkor előhozakodnak a szentatyának az alkotmánnyal!

Gondoljuk meg, politikához nem értő magyarok, hogy kedves vendég érkezik hozzánk. Már napok óta vásárlunk, főzünk, hogy ételben italtban, kényelemben a kedvében járjunk, s amikor végre belép, nem győzzük a kedvét keresni, mit hozunk még, mivel okozhatnánk neki még nagyobb örömet, finom érdeklődéssel keressük a kedvét, ha pedig már elfáradt, vagy érezzük,

egyedül szeretne maradni, diszkréten visszavonulunk. Most pedig képzeljük el, hogy mi vagyunk a vendég, és egyebet sem hallgatunk a házigazdától, hogy mennyire okos, milyen sokat készült a látogatásra, ugye nem volt könnyű, de végül jól megszervezte az egészet, biztosan nagyon elégedettek vagyunk vele, nem is szólva a házirendről, hát sehol nincs ilyen tisztaság, finom étel – máshol csupa moslékot löknének az ember elé – és milyen remek a háziasszony, bizony, ő sem kímélte magát az elmúlt hetekben, hiába, nagy költség, fáradság az ilyen vendéglátás, de megéri, ugye milyen elégedettek vagyunk mi is, mert ők látják ám rajtunk.

Komoly találgatások indultak azzal kapcsolatban, mi lehet a pápalátogatás célja. Hát biztosan nem az, hogy előadást hallgasson Orbán köztársasági elnökétől az alkotmányról. Novák Katalin arról beszélt, hogy Orbán alaptörvénye védi a családot és azt a nemzet fennmaradása alapjának tekinti, továbbá, hogy a pápa a „szövetségesük”, akikkel együtt védik az emberi életet, a nőt és a férfit, az üldözött keresztényeket és a másként élők szabadságát is. Az orbáni propagandagépezet rögvest azt kezdte kommunikálni, hogy a szentatya megdicsérte a magyar alkotmányt. Holott ő azt mondta, hogy Budapest nemcsak méltóságteljes és erős főváros, hanem évszázadok fordulópontjainak a tanúja, itt a Dunának mely múlt, jelen és jövő, egymást ölelik a hullámai. Tehát József Attila szellemét idézte meg, akinek a szobrát a jelenlegi kurzus emberei eltávolították a Parlament közeléből. A demokrácia hiányára, sőt a szabadgondolkodás elnyomására utalt, valamint a politikai ellenzék lábbal tiprására, az ellensúly nélküli önkényuralom pedig könnyen odavezethet, hogy szeretett folyónkon ismét ártatlan emberek holttesteit ússzanak alá, mint abban a korszakban, amellyel Orbán és társasága kacérkodik.

Az alkotmány szóba hozása és annak a pápával való legitimáltatási kísérlete óriási nemzetközi és belpolitikai kudarc, a jelenlegi rezsím tudatzavarának és identitásproblémájának ország-világ elé tárása. Hiszen meggyalázták Antall József és a rendszerváltók örökségét, miszerint a sarkalatos törvény módosítására csak az összes politikai erő egyetértésével kerülhet sor, másfelől, hogy az arról tartott „nemzeti konzultációnak” nevezett marketingfogással a népszuverenitás elvét is paródiává süllyesztették. Ferenc pápa pedig tudja ezt.

Egy pápalátogatás célja mindig apostoli, tehát a hit és a béke erősítését célozza. Magyarországon sem hit, sem béke nincs, és pedig a jelenlegi kormányzat miatt. Az Európai Unió országok kormányai közül a miénk az egyetlen, amely nem határolódik el a háborús agresszortól, mert annak titkos, piszkos alkukkal kötelezte el magát. Ferenc pápa tudja ezt.

Ha valaki, akkor a szentatya tudja, hogy ki az igazi keresztény, hogy a hit nem elvászt, hanem összeköt, nem mások elrúgását jelenti a szeretetről kürtöltetés közepette, hanem az elesettek felemelését, még áldozatok árán is. A pápa látogatása a magyaroknak szólt, mert ő világosan látja, hogy a nyakunkba ültetett „keresztény nemzeti kurzus” homlokegyenest szemben menetel a krisztusi alapeszmével.

Ferenc pápa magyarországi apostoli küldetése abban a felhívásban állt, hogy a hívők itt legyenek valóban hívők, ne csak templomba járók, azok a dekorátorok és statiszták pedig, akik az újjászületés óriási drámájának eljátszásába még csak bekapcsolódni sem akartak, akiknek a kezében még a friss tojás is megzúpul, mielőtt elhajítanák, végre kezdjék felhordani a székeket, asztalokat a színpadra és helyükre aggatni a függönyöket, anélkül, hogy tovább zavarnák az előadást. Tiszteletet és szeretetet mímelniük sem kell.

Nándi Mihály: Akasszátok fel

A Budenz József nevét viselő iskola igazgatója betiltotta az iskola március 15-i Petőfi-ünnepségének újbóli előadását, mert aktuálpolitikai áthallásokat érzett benne, jelesül, hogy az *Akasszátok fel a királyokat* című versről Orbán Viktorra gondolhatnak a nézők. A derék férfiú döntéséért vállalta az egyszemélyi felelősséget, azon drámai kijelentést téve: „ha ez kimegy, vége az iskolának”. Lépésére a darabban szereplő diákok a folyosón tiltakoztak, petíciót fogalmaztak és aláírásokat gyűjtöttek, azt a kompromisszumos megoldást is visszautasítva, hogy a műsorból hagyják ki a kínosnak vélt szöveget. Az ügy tehát „kijött” és nagy botrányt kavart.

De hát ez valóban közkérdés, nem szakmai belügy – mint holmi pedagógusok jogaival és az oktatás szabadságával kapcsolatos aggályok, amelyek olykor még sztrájkba is fordulnak –, rámutat társadalmunk tagjainak miniszterelnökünkkel kapcsolatos érzékenységére, mi több, arra, hogy nem csupán gépies automatizmusokat követve szavaznak rá vagy ellene, hanem van véleményük a személyéről. Összegezve:

- Nem is király.
- De az akar lenni.
- Nem akar az lenni.
- Tényleg fel kellene akasztani.
- Inkább elmeegógyintézetbe zárni.
- Vannak hibái, de kell egy erős vezér.
- A demokráciában nem kell erős vezér.
- Erős polgári öntudat kell, ami kizárja, hogy egy ilyen alak és a bandája hatalmaskodjon.
- Ugyan, a másik oldalon nincs senki. Szétverték az országot.
- Ha nincs senki, hogy verték szét?
- Ezek verték szét.

Bizony, a Budenz-igazgató bizony helyesen cselekedett. Mert igenis meg kell védeni miniszterelnökünket, hisz ki figyel arra, hogy ő, aki soha nem alszik, milyen fáradhatatlanul beszél, jön-megy, mennyi mindent tesz országunkért, mindannyiunkért, mintha szeretett édesapánk lenne. Az igazgató óvó tekintetével odafigyelt rá, észrevette őt, meglátta a gyakran pellengérré állított közszereplő mögötti embert, hogy az ő kebelében is érző szív dobog, ő is jó étvágygal eszik, ő is álomra hajtja a fejét, ja, azt nem, de ő is álmodik és ki meri mondani, mintha saját gondolatot: „merjünk nagyot álmodni”. És az ő álmából rezsivállalatok lesznek, építési kartellek és stadionok, miközben letöri a tolvaj, bűnöző, hazug ellenzéket.

Igen, az igazgató mindannyiunknak példát, mit példát, leckét adott szeretetből, emberszeretetből, miniszterelnökszeretetből. Megtanított arra, hogy becsüljük meg és legyünk büszkék arra, akink van, és legyünk hálásnak a sorsnak – nem a Sorosnak – és a magyarok Istenének. „A magyarok istenére esküszünk...” De nem, a *Nemzeti dal*t sem szabad idézni, nehogy a „sehonnai bitang ember”-ről bárkinek is hibás asszociációi támadjanak.

A cselekvés bátorságáért, véleménye mindenki ellenében történő vállalásáért, a jövő nemzedékeknek is példát mutató magatartásért, javasoljuk az iskolaigazgató soron kívüli kitüntetését a M. Szt. István rend nagykeresztjével, az Állami- és a Kossuth-díjjal, a M. Corvin-lánccal, valamint a Szocialista Munka Hőse címmel. Tisztelettel arra kérjük az elismert férfiút, ne rejtezzon el a szerénység álarca mögé, és kitüntetései szalagsávját büszkén viselje a mindennapokban is, azt sötétkék igazgatói köpenye bal felső zsebe fölé tűzve, sorrendben.

Ceterum censeo^{*}, az arra illetékesek tegyék meg a szükséges lépéseket azon hiba, visszásság és fertelem megszüntetésére – egyszersmind súlyos, ha nem is feltétlenül akasztásos büntetés kiszabását sürgetve a felelősökre –, hogy még létezhet „Budenz” elnevezés. Mert mit tudhatta egy német, hogy a magyar finnugor nyelv, nem pedig török, holott azt szeretett miniszterelnökünk azon gesztusa is megerősíti, amellyel beemelte országunkat a Türk Nemzetek Szövetségébe, és most már nem Európa pusztaságain állunk egymagunkban, hanem mindig ölelésre kész iszlám testvéreink koszorújában.

* Ceterum censeo – Továbbá megjegyzem (e szavakkal vezette be idsb. Cato Karthágó lerombolását célzó indítványát a római szenátusnak i.e. 149-ben)

Ballai László: XXI. századi történet

Huszonegyben esett meg. Az ifjú I. Szülejmán szultán viszonylag későn, május 18-án indul első jelentős hadjáratára. Seregének tarka hadijelmezei változatos látványosságot kínálnak a felvonulások rajongóinak, a trombiták és harci kürtök rikoltása, a dobok dübörgése pedig a zaj szerelmeseinek, bár a hadoszlop teljes hossza most nem éri el a negyven kilométeres hosszúságot, csak a jó felét, mert a nagyvezír Piri Mehmed a ruméliai hadtesttel már odavan Nándorfehér irányában. Június 16-tól 21-ig Szófiában áll a palotának is beillő padisahi sátor, kupolái csúcsain ezüstből remekelt holdsarlók, a legnagyobb mérföldekre fénylik, ha rásüt a nap. Innen szalajtják Budára Bélay Barnabást, hogy szabadságáért cserébe tudassa a magyarokkal: megindult Nándorfehérvár elfoglalása.

Az udvarban megrettennek az urak, nagy kapkodás támadt, micsoda szörnyűség lenne Fehérvár elvesztése, gyorsan katonát, élelmet, ágyúkat, port és golyót, határoznak. De tisztartó is kell oda, új bánok, akik a háznak gondját tudnák viselni, mert az egyik, Héderváry Ferenc élemedett kora, a másik, Török Bálint pedig ifjúsága miatt nem látszik megfelelőnek a sorsdöntő ütközet irányítására. II. Lajos király külföldi segély után nézet. A wormszi birodalmi gyűlésen segélycsapatokért folyamodó Werbőczy azt az ajánlatot teszi V. Károly császárnak, hogy Magyarország megelégszik majd elvesztett déli tartományainak visszaszerzésével, Konstantinápolyt pedig örökös jogon átengedi neki. Közben híre jár, hogy a törökök Szendrőhöz közelednek, az erdélyiek pedig jelentik, hogy a két szomszédos román fejedelemségre tatár hadak törtek.

Felhívják a királyi tanácsba a Sulyok-testvéreket, a szomszédos Szabács bánjait, akik gyámkodnak Török Bálint felett, hogy közöljék velük a határozatokat. Ők azonban hallani sem akarnak arról, hogy a várat átadják mindaddig, amíg a kincstár nem rendezi a Bálint atyjával, Török Imrével szemben fennálló tartozásait. Nekik ugyan mindegy, hogy az Oszmánok vagy a Jagellók veszik be magukat oda, csak fizessék ki a pénzüket. A kincstárból persze nem lehet előteremteni e célra negyvenezer forintot, ezért azt kérik a gyámoktól, legalább azt engedjék meg, hogy királyi csapatokkal erősíthessék meg a vár őrségét, és azt a szükséges felszereléssel elláthassák. Ha egyszer beengedik a király tisztjeit és embereit, keresztet is vethetnek a birtokra, mert, tisztesség szólván, senki nem emlékszik arra, hogy őfelsége markában valaha is megcsendülte volna az aranyak.

Kiderül, hogy a török két oszlopban támad, Piri Mehmed blokád alá vonja Nándorfehérvárt, Ahmed harmadik vezír pedig, míg a Sulyok-testvérek Nándorfehérvár felől alkudoznak a fővárosban, egyetlen elsőprő rohammal beveszi Szabácsot. Szülejmán már következő nap meg is szemléli e hajdan elődei által emeltetett várat, és utasítást ad az ostrom közben megrongálódott falak kijavítására. A bevehetetlennek hitt vár gyors elestének híre három nappal később megérkezik Budára is. A király azonban még nem kel fegyverre, miért is tenné, hisz se pénze, se hadserege, táborba szállása nélkül viszont a nemesek sem érzik kötelességüknek, hogy vasba öltözzenek. Magyarország egész védőereje azon végvárak csekély katonaságából áll, amelyeket az oszmánok addig nem foglaltak el vagy éppen nem ostromolnak. Ők meg is tesznek minden tőlük telhetőt a Szerémségbe törő törökök ellen. Ez azonban még arra sem elegendő, hogy a Nándorfehérvárt körülró török sereget nyugtalanítsák.

Oláh Balázs, Nándorfehérvár vicebánja ágyú és lőszer híján is már több, mint fél hónapja állja a török had rohamait, amikor végre a király is rászánja magát az elindulásra néhány száz katonával és néhány, az udvarhoz tartozó főúr kíséretében. Kimozdulása a magyar törvények szerint a hadba szállás kötelezettségét jelenti a főúri-főpapi bandériumok és a honvédelmi kötelezettség címén előjogokat élvező egész nemesség számára. Mindenekelőtt a nádornak kellene megjelennie, hiszen jog szerint a király után ő a magyar sereg második parancsnoka. Rá várna a Nándorfehérvárhoz legközelebb eső zentai gyülekezőhely megszervezése. Báthori István nádor azonban – aki az előző évek pártküzdelmei, azaz mások birtokainak dűlása terén igen nagy bajnoknak bizonyult – július 28-án üli menyegzőjét a hadszíntértől vagy ötszáz kilométerre, a távoli Nyírbátorban, Zsófia mazóviai hercegnővel, meg is hív oda mindenkit, akit csak illik, annak rendje s módja szerint.

A nagy készülődésben valakinek eszébe ötlük a naszádosok raja, amely hajdan oly félelmetes

fegyvernek bizonyult Hunyadi János és Mátyás király kezében. Ezekkel élelmiszert és muníciót lehetne szállítani a körülzárt várba, amint az 1456-ban is történt. Azonban kiderül, hogy a flottának csak parancsnoka van, a katonákat pénz hiányában már évekkorábban szélnek eresztették.

Július 31-én az oszmán szultán ezer kilométernyi távolságból már megérkezik Nándorfehérvár alá. A magyar király, aki előtt e távnak kevesebb mint fele áll, e napon visszafordul Budára. A nádor öccse, Báthori András a Tisza és Maros mocsarai között igyekszik összeszedni az időközben békés foglalkozásra tért naszádosokat. Nándorfehérvár már több mint egy hónapja állja az ostromot, anélkül, hogy valaki is segítséget vitt volna számára. Végül augusztus elején a budai és pesti polgárokkal sikerül felszereltetni egy kis flotillát, amely hatszáz emberrel levez a Dunán, de Szalánkeménél már fordul is vissza, mert az utat a török hadihajók áthatolhatatlan lánc zárja el előtte.

Augusztus 8-án II. Lajos ismét elindul Budáról. Serege immár négyezer főből áll, hála a Velencéből befutott segélypénznek és a Bakócz Tamás prímás lefoglalt hagyatékából erre fordított összegnek. Ugyanezen a napon a törökök rohammal beveszik Nándorfehérvár városát, az őrség és a város lakossága a hegyerincen álló fellegvárba szorul. A király augusztus 11-én még mindig csak Érdenél van. Itt hadjáratának célját, szép beszédet tartván Nándorfehérvár felmentésében és a törökök egész Magyarországról való kiűzésében jelöli meg. Majd újabb öt napra van szüksége, hogy Abonyig jusson. Hadseregének létszáma már hatezer körül mozog. Viszonylag jelentős erők gyülekeznek az időközben megérkező nádor futaki táborában, keletről nyugat felé mozogva közeledik a Tiszához Szapolyai János erdélyi vajda serege is. Most már valóban kialakulóban van egy jelentős felmentő sereg magva Tolnánál, ahol a Dunántúl időközben összegyűlt nemessége és a főurak bandériái csatlakoznak a királyhoz, aki augusztus 22-én érkezik meg. E húszezer vitézhez csatlakozik a nádor tizenhétezer és az erdélyi vajda húszezer familiárisa, ez az erő – legalábbis létszámát tekintve – már az oszmánokéhoz mérhető.

Most, most, midőn Nándorfehérvár őrsége immár két teljes hónapja tartja magát, ez a lassú hadmenet megáll. A főméltóságok a teendőkről vitatkoznak, a szolgák asztalt igazgatnak, kupák, tányérok rá, székek zörögnek, csobog a szőke csiger a kupákba a lopókból. Tényleg, miért nevezik ezt lopónak? Hát nem lopjuk mi a bort, hanem megisszuk. Öblös nevetés, férfiaké. Érkezik, illatozik a pirult pecsenye. Szapolyai is átrándul hozzájuk a Tisza mellékéről. Jól telik Bátán és Tolnán az idő, kár is, hogy megérkezik a vészterhes hír: hatvanhat napos hősiek helytállás után kapitulált Nándorfehérvár vára. Hatvanhat napig tartották magukat? Ilyet még nem jegyeztek fel a hadi krónikák. Ez férfimunka volt.

A vár bevételére augusztus 29-én kerül sor a maroknyira apadt, megfáradt védők szabad elvonulása fejében, akiket persze, alighogy arcukat megcsapja a Tisza felől érkező szellő, mind egy szálíg lemészároltat Szülejmán, majd kihirdeti a vidéken, hogy aki meghódol, annak nem lesz bántódása. Lehetősége volna Buda ellen indulni, ám különféle kormányzati intézkedések, így az újonnan megszerzett várak és tartományok belgrádi szandzsákba szervezése után – amelyben a fegyveres szolgálatot zömmel a helybéli szerb lakosságból verbuválódó vojnokok látnák el – a szultán, hű kengyeltartója segítségével smaragdokkal kirakott nyerge magasába emelkedik. A király táborával folyamatos kapcsolatot tartó magyar lovaskémek legnagyobb megkönnyebbülésére pedig nem a Dunán át, hanem a Száván túlra viteti palotasátrát.

Karinthy Frigyes: Bodri (Szavak)

Nem találták el.

Nem kutyáról van szó.

De a félrevezetés részemről szándékos, hogy az olvasót rákényszerítsem Bodriról szóló monográfiám elolvasására: ha az olvasó azt hiszi, kutyáról van szó, okvetlenül belefog, legalábbis – aztán ha már belefogott, talán mégiscsak végigolvassa, mint a kártyás, aki megy a pénze után.

Hiszen nem akarok én túl sokat foglalkozni Bodrival, nagyon jól tudom, mi a divatos és mi az elavult az irodalomban. Ha Bodri csakugyan kutya volna, mint neve után gondolná az ember, nem egy rövid novellában, hanem egy kétkötetes regényben dicsekednék el Bodrival, kitűnő kollégáimnak, Márai Sándornak és Kálmán Jenőnek modorában. Mióta ugyanis Jack London divatba hozta a kutyát, a kutyaregények hovatovább kiszorítják az emberregényt. Legutóbb, mikor szeretett kiadómnak bejelentettem, hogy Napóleonnól akarok regényt írni, nagyon megörült, rögtön tárgyalni akart, és csak akkor fintorította el az orrát, mikor kiderült, hogy az eredeti Napóleonnól van szó, s nem egy ilyen nevű kutyáról.

Ezek után elárulom, hogy Bodri nem kutya, hanem teknősbéka.

Bodrit eredetileg Nagyságos Asszonynak vettem és vittem ajándékba, Nagyságos Asszonynak, aki meghívott ebédre. Virágot mégse vihetek, gondoltam, azt minden jampec vinne, tőlem mégis valami eredetit várnak. Nagyságos Asszony azonban sírógörcsöt kapott, mikor Bodrit meglátta, az ura fanyarul mosolygott, ebéd közben meglehetősen hűvös volt a hangulat, s estére, rongyokba csavarva, lakásomon találtam Bodrit, levél kíséretében, hogy nagyon hálásak mind a ketten nagylelkű ajándékomért, de Őnagysága idegállapotát a házi orvos nem találta kielégítőnek ama különleges élvezet elviselésére, amit egy teknősbékával való állandó érintkezés jelent.

Kicsinyes lelkek.

Persze, gondolhattam volna.

Ott is a kutyát nyalják-falják, egy ronda spiccet. (Még ha az én kutyám volna, az legalább egy édes, okos dög.)

Elhatároztam, hogy csak azért is megtartom Bodrit.

Rögtön, kihajítottam a virágszemetet egy tágas vázából, és felvettem a harcot családommal, Bodri védelmében.

Annyit elértem két hét alatt, hogy most már legalábbis megtűrik, jobban mondva rám hagyják, mint bolondon a rögeszmét. A többiek tovább rajonganak Muki kutyáért.

Bodri nem sok vizet zavar, illetve csak a vázában levő vizet zavarja, máshová úgyse engedik.

Barátságunk egyoldalú, de annál meghittebb. Bodri egész nap a váza fenekén üldögél vagy áll vagy fekszik vagy nem tudom, hogy mondjam, emberközponti fejemmel azt a helyzetet, amit egy négylábú elfoglal – okos, figyelmes kígyófejét kitartja a vízből, mozdulatlanul.

Két nap alatt elértem, hogy nem húzza már be a fejét, ha kiemelem a vízből, hogy elszórákozzam vele. Óvatosan fordítja a nyakát, hűvös, kemény orrával megszagolja az ujjamat. Ha a hátára fordítom, ennek a nyaknak egyetlen, izmos atlétamozdulatával megfordítja az egész súlyos teknőt. Földre téve rögtön mászni kezd, különös, könyöklő négy lába keservesen, de elég fűgén araszolja a padlót.

Furcsa egy állat, annyi szent.

Meg tudom érteni, hogy az átlagizlés előtt semmi sikere. Emberrel szemben a nyugodt, kissé óvatos közöny álláspontjára helyezkedik. Nem hízeleg, mint a macska, nem tombol az őrjöngő emberszerem és odaadás vitustáncában, mint a kutya. Nem futkos, nem mókázik, mint a mókus, nem kapkod, mint az egér, nem affektál, mint a kanári, nem vág grimaszokat, mint a majom, nem henceg, mint a tigris, nem fontoskodik, mint a bagoly, nem idegeskedik, mint a hal. Semmiféle szerepet nem játszik el a természet kabaréjában, nem mutatja magát másnak, mint ami, nincs egy fölösleges mozdulata. Nem mulattat senkit, nincsenek ötletei.

S mégis van benne valami egyéni komikum a szemlélő – és valami egyéni tragikum a saját szempontjából.

És ez a tragikum magyarázza meg a jellemét és jellemében megadott sorsát.

A teknő az a sors.

A teknő az az önként vállalt börtön, amelyből nincs szabadulás, amint hogy csak olyan börtönből nincs szabadulás, amit magunk építettünk magunknak. A teknő, az a szörnyű abroncs, az a Diogenész-hordónak is szűkre szabott nyakörv és cingulum, spanyolcsizma és vasprés, amivel önmagát ítélte örök penitenciára ez a hosszú életű fajta.

A peteburok lány kocsonyájában, még mielőtt megszületett, ennek az élőlénynek nem voltak illúziói a külvilágról, ahova indulni készült, ami idekint várt rá. Nem számított testvéri és anyai simogatásra, langyos összebújásra, szeretetre. Az élők önzetlen, örömet okozó öröme, egymás vonzalmában, amit ingerlő, puha bőr, selymes haj, pompás színek, turbékoló hang inspirál. A valóságra számított, a végcélra, a minden szeretet és vonzalom mögött ott leselkedő csattogó fogakra és éhes gyomorra. Köszönte alássan, nem kért belőle: inkább lemondott a sütkérező lepketáncról, le az aranyhal kecses ficánkolásáról, mely az esetek kilencvenkilenc százalékában egy valamivel nagyobb hal bendőjében szokott végződni. Tudta, miről van szó ebben a világban, végeredményben: erre készült fel, semmi másra. A komolyan vett és minden nemi képzelődéstől, a „festett egekbe kancsalító” ábrándoktól mentes pesszimizmus produktuma ez az áttörhetetlen páncél, amit üres, optimista cafrangok helyett épített magának.

Si vis pacem, para bellum^{*} – egyetlen mód kínálkozik élni az élők között, hogy békében hagyjanak: légy sérthetetlen. (Eleget hallhattuk mostanában, nagy államfőktől Európában: a béke biztosítéka a fegyverkezés.) Ez az elv, ez a meggyőződés vált Bodri rögeszméjévé – ez a filozófiai rendszer lett az ő tébolya, és most tessék megnézni –, itt áll a túlméretezett védekezés szobra, nyomorékja tulajdon sérthetetlenségének, se ki, se be alak, nem lehet vele semmit kezdeni, nem lehet bevenni közös üzletbe, multságba csendestársnak vagy reprezentatív barátnak, nem jó

akvizitőr, nem egy „jó megjelenésű fiatalember”, akit felek látogatására keresnek az apróhirdetések, nem egy jó haver, akivel szívesen mutatja magát akárki – képzeljék el, mihez fogjak valakivel, akárhogy szeretem is, kinek mutassam be, hol protezsáljam, hol jelenjek meg vele, hogy bizonyítsam, hogy alapjában egy kedves és rokonszenves teremts, valakiről, aki állandóan a hátán hordja a fürdőkádat?

Nevetséges figura, elismerem.

Tanulság: légy pesszimista, jó, jó, de nem ennyire. Mert íme, a túlzott pesszimizmus az oka, hogy hiába beszélek Bodriról, hiába adtam neki kutyanévet, saját neve helyett, amit inkognitóban tartok, és hiába bizonyítom a szerzőkkel, hogy egy igazán kedves, úri modorú és tehetséges állat, és hogy milyen hosszú életű – ugyan mit ér egy ilyen élet, fogják mondani, még ha hosszú is!

Még csak a bibliai tételt se igazolja, mert peték útján szaporodván, nem is ismerte apját és anyját, még kevésbé tisztelhetette.

És csak magamnak teszem el a meleg és szívet bizsergető emléket, hogy tegnap este, hosszas koplalás után végre egy szemérmes és megértő mozdulattal kikapta kezemből és lenyelte a hústrostot, amivel kínáltam, és hogy azóta úgy érzem, nem vagyok egyedül.

Lesz valaki, aki megosztja velem utolsó falatomat, ha addig – nem lévén fürdőkádat a hátamon – első falatjává nem avat egy édes, rajongó, hízelgő és mulatságos vadmacska vagy egy oroszlánkörmeit próbálgató ifjú kritikus.

* ha békét akarsz, készülj a háborúra (a szerk.)

Földeák Iván: Szigetországi és egyéb szilánkok színe és visszája

Szigetország? Már Napóleon rájött, mit is jelent. Túl nagy falat lett volna még az ő nagyszerű armadájának is az akkor még sértetlen birodalom szülőhazája. Lemondott az invázióról.

Pedig számos dicső és kevesebb dicstelen mellett volt egy jó ötlete. Alagutat kell fúrni a La Manche-csatorna alatt. Az utókor ezt sikerrel meg is valósította. Ma már Londonban élő lányom elektronizált autóján pereputtyával ezzel kell át a csatorna gyakran háborgó vize alatt, ha éppenséggel síelni akar. Mert a szigetország csapadékos klímája erre nem ad lehetőséget. Vagy ha a török tengerparton akar nyaralni, ami napfényben és még sok mindenben messze fölülmúlja az angliai partokat.

Persze a szupergyors vonat lámpa világította fülkéje meg sem közelíti azt a látványt, amit a kompon történő átkelés ad, vijjogó sirályokkal és a doveri part szikláinak csábító képével.

Igen, a szigetországba Hitler bicskája is beletört Az angolok – bocsánat, a britek – erről Szócs Laci barátom, az egykori Népszabadság egykori brüsszeli tudósítója világosított fel, érdekes népség. Nem minden brit angol, de minden angol brit – ezt jól az eszembe véstem, amikor az EU-ban mint sajtótitkár ügyködtem.

A különállás képzeete néha botor dolgokat sugall. Ma már nyilván szánják-bánják a britek, hogy még élő és számukra oly melengető nagy- és világhatalmi szerep illúziójától fűtve kiléptek az EU-ból. Lányom öt órát várt a kompra Dovernél – útlevelellenőrzés és bepecsételés – brit állampolgároknak. Több órás várakozás az orvosi rendelőben. Másfélmillió betöltetlen munkahely. És ez csak a kezdet. Az EU jobban védi a bevándorlók jogait, ezért már nem annyira vonzóak a brit szigetek. De azért még 150 ezren beadták kérelmüket tartózkodásra, idővel állampolgárságra.

Megjegyzem, bárcsak az őslakók jogait védené az EU így – nálunk.

Repülőtér. Beléptetés.

Korábban sorbaállás, üvegkalicka, barátságosan fürkésző tekintetű határőr, hiszen már nem EU-tagállam volt az Egyesült Királyság. Tenni kellett valamit. Most, kordon, a végén karos kapu, előtte pulpituson egy kis készülék – van belőlük vagy két tucat. Üvegablakocska. Rátészed kinyitott útleveled fényképpel lefelé és máris nyílik a bejárat. Gyors és pontos.

Jó tanács – kalapot, kendőt le. És bár nem tiltják az utcán, itt a csadort le kell venni, amíg a gép felismer.

Erről az évtizedekkel ezelőtt milliárdokért beszerzett, de soha fel nem szerelt hazai stadionbeléptető rendszer jut eszembe. Azt, hogy melyik derék és önzetlen honatya zsebében landolt az összeg, azt nem balladai, csak történelmi homály fedi.

Apropó, stadion. Valahányszor megfordulok Londonban, elmegyek egy meccsre. Legutóbb a Fulham pályán voltam. Nosztalgia, itt aratta sikereit Gera Zoli. Később a bolgár Berbatov. Most a szerb Aleksandar Mitrović. Vagy a Bayern Leverkusent, Arsenalt is megjárta, válogatott német hálóőr, Bernd Leno.

A pálya még a húszas években épülhetett, oszlopok tartják a lelátó tetejét némileg zavarva a kilátást.

És akkor jön a szünetben az elmaradhatatlan sör. London pride, a kedvenc. Egy pint. Nem tudom egyszerre meginni. Vinném a műanyag poharat a lelátóra.

Mosolygós, barna bőrű fiatalember a lépcső alján. Fehér ing, nyakkendő.

– Uram, ne tegye – figyelmeztet udvariasan. – Mert ha felviszi, búcsút mondhat az angol focinak. Többet Premier League meccsre be nem engedik, tiltó listára kerül.

A jegyeket interneten veszik, könnyen kiszűrhetők a huligánok.

A kerítés a makulátlan zöld füves pálya és a nézők között alig több, mint egy méter magas. Könnyen átugorható. Lassan másfél évtizede járok ki, még nem láttam, hogy valaki átugorná. Legfeljebb ha a bajnokságot ünnepli a csapat az utolsó hazai meccsen. Zsidózás, cigányozás

helyett a mérkőzés kezdete előtt megemlékeznek nagy háborújuk hőseiről, az egyesület örök futballmezőkre távozott korábbi nagyjairól.

Londonban egyszerű utazni, ha külföldi vagy. Bedugod az első felszálláskor a metrón a hitelkártyád a jegyeknek szánt részbe. Egész nap utazhatsz, ha jól emlékszem nagyjából öt fontért. Többet nem lehet fizetni. Ez a norma annyi, mint nálunk egy napijegy. Csakhogy tizenhat metróvonal (és vele párhuzamos helyérdekű vasútvonal) és több száz buszvonal kínálja szolgáltatásait. A végállomáson fehér inges, nyakkendő, egyenruhás személyzet hordja ki a szerelvényekből az ott maradt újságokat, reklám anyagokat.

Hogy mikor javítják a másfél évszázados alagutakat, fogalmam sincs. Nem tapasztaltam évekre leállított vonalakat. Napokra sem. Ugye milyen egyszerű. A metró, a közlekedés nem politikai kérdés. Bizonyára az illetékesek jobban sáfárkodnak a pénzzel. Magyarán – nem lopnak. Esetleg a zsebtolvajok, bár én eddig ilyennel eddig nem találkoztam.

Londonban járva nem tehetem meg, hogy ne menjek el a Tate Britain-be. Már csak azért is, mert együtt láthatom kedvenceimet, a nagyszerű portré és tájképfestő Thomas Gainsborough-t, az angol vidék megörökítőjét, John Constable-t, és az impresszionisták nagy elődjét, a nagyszerű William Turnert, akinek külön szentélye van a csodálatos épületben. Na és feledhetetlenek a preraffaeliták, Everett Millais és Dante Gabriel Rossetti is, mesészerű világuk gyengéd szépségével ragad meg. Londonban nem lehet unatkozni és még pénzbe sem kerül, mert Tony Blair azzal a bölcs mondattal, hogy „eleget rabolt a brit világbirodalom műkincseket, most eljött az ideje, hogy visszaadja ezt a nagyvilágnak”, a legfontosabb londoni állami múzeumok állandó kiállításait ingyenessé tette. Leonardótól a francia impresszionistákig több mint két és félezer festmény szabadon megnézhető, nem terhelik a pénztárcádat, a szülőké sem, mert nincs nap, hogy ne akadnál bele iskolai egyenruhás csoportba.

Ködös és borongós decemberi nap fogad a Temze partján, Ugyan milyen más lehetne a szigetországban? A karácsonyi ünnepi kiállítás szint hoz életembe. Egy 63 esztendő brit képzőművész, Hew Donald Joseph Locke installációja foglalja el a hatalmas épület több központi termét. Színek, alakok elképesztő kavalkádja ez a címe: Menet.

Ám ami méginkább meglep, az a művész. Edinburghban született, ám huszonéves koráig Dél-Afrikában élt, édesapja guyanai származású művész, a brit művésztársadalom megbecsült tagja. Miként Hew Locke is. Egy ismeretlen színes világ képeit, alakjait lopja be a szigetország művészetébe. Világszínvonalon. Brit képzőművész. Vajon mit szólnának ehhez a faji és nemzeti tisztaság hazai élharcosai, a bevándorlás, a keveredés ádáz ellenfelei, akik a tiszta művészetet féltik bárminő külső behatástól? Úgy tűnik a brit művészet és a brit múzeumok nem félnek ettől. Nyitottak, mert mi mást tehetnének egy nyitott és befogadó társadalomban, amelyik azért őrzi lassan már nevetségessé váló hagyományait is.

Igen, ez már nem az öreg és régi jó Old England. Bár a bulvárlapok tele vannak a királyi család körüli álizgalmakkal, a malomkeréknyi nagyságú kalapok versengésével a család nőtagjai fején, az ültetési rend halálos sértésnek vett furcsaságain. Reggeli teához nagyszerű és szórakoztató olvasmányok. Ám az élet megy tovább, a művészetnek megvannak a maga, sajátos törvényei.

És jön a másik ünnepi kiállító Lynette Yiadom-Boakye, ugyancsak brit művész és nem is akármilyen. Afro-atlanti, sötét tónusú portréi történelemkönyveknél hívebben szólnak arról, hogy

a világ sokszínű. Mindössze 46 éves, de képeit már szinte a világ minden múzeumában kiállítják, milliós áron kelnek el licit után az aukciókon. Pedig nem csinál semmi különöset, csupán mágikus tekintetű fekete honfitársai portréival szól hozzánk, vigyázzunk világunk színeire.

Különös világ, ahol a miniszterelnök indiai, a főváros főpolgármestere pakisztáni, és ez úgy tetszik senkit nem zavar. Miként az sem, hogy lassan a brit focicsapatok nagy része csak a nevében brit – a szurkolók ugyanolyan lelkesen biztatják őket. Ugyan miért ne tennék?

Megállna ez a világ, ha nem lenne bevándorló sereg? Az egészségügy sínylené meg legelőször, mert nemhogy nővért, lassan már orvost sem találsz, aki tősgyökeres szigetországi. És ha friss bárányhúst akarsz venni, a legokosabb, ha a szigetországi erős középréteg kereskedőihez fordulsz, törökök és más nemzetiségiek, akiknél mindig friss a hús, zöldség, gyümölcs. Lányomékné emeletráépítésénél bulgár és albán munkások dolgoztak, kifogástalanul. Vajon otthon is így serénykednek? Na és a kávézók, éttermek. Hatalmas, milliós sereg ez, amelyik kiszolgálja szorgalmas munkájával a szigetország évszázadokon uralkodáshoz, irányításhoz szokott lakóit.

Csak hétfélig török iskolából negyvenkettő van a ködös Albionban. Írni, olvasni tanulnak anyanyelvükön, dalokat, táncokat ismernek meg. Volt szerencsém karácsony előtt részt venni egy ilyen iskolai ünnepségen. Hatalmas Kemál Atatürk portré a színpadon. A közönség külsőre, s nem csak arra, igencsak európai. Nincs min csodálkozni, ez az erős vállalkozói középréteg kemény munkával vívta ki társadalmi státuszát, angol iskolába, egyetemre járattja gyermekeit, beilleszkedik a kontinens életébe. Nem agresszívan, kirekesztően, élve a demokrácia szabadságjogaival s betartva a másik ország szabályait, törvényeit. Az ünnepségre az ankarai kormány egyik államtitkárát küldte el, nem üres kézzel. Tudják, hogy a több százezer, munkával elismerést kiharcolt ember politikai erő, nemzeti érdekük, hogy kötődjenek az anyaországhoz. Semmi bírálat, megvetés, hogy elhagyták hazájukat. Nincs kampány, hogy jöjjenek haza. És ellenkampány sem, hogy otthon jobb, mert nem éheznek, meleg van, stb...

Itt találták meg boldogulásukat, innen segítik az otthon maradtakat, és öregbítik hazájuk hírnevét. A hétfélig iskolát a török származású brit állampolgárok tartják fenn, a munkaközösség vezetője étteremtulajdonos, de vannak szép számmal kereskedő, boltos, vállalkozó, mérnök, orvos és egyéb foglalkozású támogatói az iskolának. A török hagyományok ápolása nem politikai kérdés, kormánytól és rendszertől független. Igaz, nem folyik a voksvásárlás vagy éppenséggel a külhoni szavazók politikai véleménynyilvánítási lehetőségének ravasz, adminisztratív korlátozása. Egy magyar hétfélig iskola van Londonban, s nem bővelkedik a jelenlegi kormányzat bőkezű támogatásában, nem építenek a 350 000 egyesült királysági magyarnak templomot, stadiont, iskolát. Mintha nem London lenne az ötödik legnépesebb magyar város. Nem szavazhatnak levélben, utazzanak akár száz kilométert is, ha szavazni akarnak. Hát persze, hiszen ők valami elől jöttek el, másodrangú állampolgárai a nagyhatalmi lázban égő hazának...

„Szívet cseréljen az, aki hazát cserél!” Tompa Mihály sorai érvényesek ma is, azzal a kis különbséggel, hogy a haza fogalma kitágult, ma már lassan a kontinens lesz a hazánk, ahol szabadon és örömmel bóklászhatunk, tanulhatunk, élhetünk, felfedezhetünk új értékeket.

Ahogy Széchenyi István tette, a legnagyobb magyar, aki nem szégyellte hazahozni, amit ott tanult.

Itt lelt otthonra Gábor Dénes, a Nobel-díjas fizikus, Káldor Miklós (Lord Nicholas Kaldor of Newnham) a világhírű közgazdász, a regény- és újságíró Köszter Artur, a film jeles művésze, a

rendező- Korda Sándor, a nagyszerű karmester Solti György (Sir George Solti), a tudós Keletkutató Stein Aurél (Sir Marc Aurel Stein). Nem mellesleg az angol király által felszentelt lovagjai a brit társadalomnak. És brit állampolgárok, akik nem tagadták meg származásukat. Még akkor sem, amikor a haza ordas eszmék szolgálatában megtagadta tőlük magyar voltukat.

Legyünk büszkék hazánk fiaira, bárhol ének, dolgoznak és gazdagítják országunkat és közös hazánkat, kontinensünket. Melynek Brexit ide vagy oda, a szigetország mindig is része volt és marad... Vigyázzunk európaiságunkra és ne kövessük el az ő hibájukat.

Stancsics Erzsébet: Horváth Márk igazsága

Szigetvár – Zrínyi előtt

„...Kik sebesítették, vagy megholtanak

Méltók, hogy dicséretben maraggyanak,

Most véreket érettünk kibullatták

És testeket értünk szaggatták...”

(alsólendvai Teóke Ferenc)

Ha Szigetváron jár az idegen, két nevet keres. Zrínyi és Szülejmán, egy magyar és egy oszmán mindketten itt vesztették életüket és hősök lettek a kor politikai aspektusa szerint. Szülejmán hódított, Zrínyi önfeláldozóan védekezett. Dédunokája, gróf Zrínyi Miklós költő, a magyar irodalom gyöngyszemévé tette dédapjáról szóló *Szigeti veszedelem* című hőskölteményét, tizenöt énekben, amely a XVII. század legrégebbi fennmaradt eposza. Hazaszeretet és hősiesség csodája.

Ennyi ismeret alapján azt is hihetnénk, hogy Szigetvár története Zrínyivel kezdődik és végződik, mert másról nem emlékezik meg a história. Zrínyi hős és jelkép, ennek megfelelően méltó helyet foglal el történelmünkben. Valójában elfeledkeztünk egy harmadik hősről: a horváth származású Marko Stančićról, magyar nevén Stancsics Horváth Márkról. (Talán megbocsátható, ha áthallást vélek felfedezni az ő és Táncsics Mihály – eredeti nevén Stancsics – neve között.) Pillantsunk bele a történelem kevésbé közismert eseményeibe, nézzük meg hármuk tragikus életének összefonódását egy helyen, egy időben, mégpedig Szigetváron.

Szigetvárat először Lázárszigetének nevezték, első ismert birtokosa a XII. században Almamelléki Macrinus volt. Az Almás-patak ingoványos árterületén egy 23-25 m-es lovagvár állt.

A család sarja, Tapsonyi Anthemi Miklós a fenyegető méreteket öltött török hódítás miatt továbbadta a várat 13 faluval együtt Török Ambrusnak. Az ő fia, Bálint nagyon elemébe jött. A mohácsi vész után nemcsak két király: Habsburg Ferdinánd és Szapolyai János, hanem az oligarchák főurai is hadakoztak egymással. Török Bálint, a kor tehetséges típusa: jó katona, politikus-intrikus, az új, protestáns hit lelkes híve, korlátokat nem ismerő főúr, az országot behálózó rablóhadjáratok vezére, a köpönyegforgatás mestere. Érdeme, hogy a szigeti lovagvárat végvárrá építtette, így a Dél-Dunántúlon a törökkel szemben álló front pillére lehetett.

A várkapitányi tisztet mindig tekintélyes, jó vitézi hírben álló, befolyásos férfiak viselték. Szigetvár királyi átvétele után (1543), Zrínyi előtt tizenhárom várkapitány parancsnokolt, közülük egy háromszor is. 1556. febr. 13-án az uralkodó a gradeci születésű, horvát nemzetiségű Stancsics Horváth Márkot nevezte ki Szigetvár élére. Családja nemességét IV. Béla királytól kapta 1264-ben. A Batthyányiak „kéthelyes szolgája” (apródja) volt, náluk tanult és vált kitűnő katonává, politikussá. Egy ideig Zrínyi Miklós támogatását is élvezte, bár később élesen szembefordultak egymással. Az ifjú főúr annyira azonosult a török által hasonló sorsra jutott magyarokkal, hogy eredeti családi nevét is Stancsics Horváthnak, keresztnévét pedig Márknak (latinul Marcusnak) írta. Kifogástalanul beszélt nyelvünket. A horvátok, szlovénok, szerbek, bolgárok a Markó nevet hősi keresztnévnek tekintették, Markó királyfiról egész sor népi énekük szól.

Amikor Stancsics Horváth Márk megérkezett Szigetre, már csak idő kérdése volt, hogy a török mikor veszi ostrom alá a várat. Parancsnoki teendőkben jártas volt, hiszen 1549-ben ideiglenesen itt, majd Csókakőn és Béren is volt már várnagy. Nem sok ideje maradt a védelem előkészítésére. Elsősorban több katonára és hadiszerre lett volna szüksége, mivel a várnak még 600 gyalogosa sem volt. Nádasdy gróf révén elérte, hogy az uralkodó 3000 Ft-ot küldött zsoldra. Áprilisban tisztjeit Bécsbe menesztette, hogy a vár hadiszükséglete ügyében kilincseljenek. Ferdinándtól ígéretet kaptak, hogy pénzt, népet és „lóendőt” küld. Az ígéretből semmi sem lett. Tíz nappal Kádím Ali pasa érkezése előtt Zrínyi is csak levélben „bátorította” Stancsicsot. A kör bezárult...

Szigetvár fegyveres erejéről kevés, épp ezért igen becses adat áll rendelkezésünkre. A századok folyamán elfelejtett, de a viszonyokat jól ismerő és átélő alsólendvai Teőke Ferenc, a vár költő-krónikása így számol be a viadalról:

„Az lovagok csak kevesen valának,
száznál többen mert nem sokan valának,
az gyalogok es ötszázan valának,
azok nélkül, kik városiak valának,
szeretetbe, egyetértésbe valának...”

A városban a viadal idején a bíró 2950 „nyomorult keresztényeket...gyerekekkel és asszonyokkal együtt számlált össze, akik a harcok során „akadékok férfiaknak valának”.

1556 június 1-én a törökök lőni kezdték a várat. Egy kémjelentésből tudjuk, hogy „az sáncokat annyira vitték az váras mellé, hogy a Késás-bástyánál az zászlók az árok hátán valának. Az basa és mind a bégek rajta valának önmagok is a sáncokon.” A törökök a várost felgyújtották, a pasa azonban számolt azzal, hogy nem egykönnyen tudja bevenni a várat. Egy fogoly elárulta a török tervet: „Ha az kolumbrinák (nagy ágyúk) a várnak nem árthatnak, azt (ti. a tavat) fával

töltik fel.” Stancsics egy csapattal kiosont a vár „ajtóján” egy 140-160 cm széles gázlón át, és megrohanta a hódítókat. Négy órán át tartó közelharcban a városból „kivágták” az ellenséget. 800 mozlim lett áldozata a harcnak, köztük Naszuf bég is. A szigetvári veszteség 24 ember volt. Kádím Ali az újabb támadás előkészítésére a várat megközelíthetetlené tevő tó vizét lecsapoltatta. A régi gátat vasdorongokkal szétverték. Teőke Ferenc ennyit ír: „Az árokból vizét kivágják vala....”

A vár mindkét tüzére megsebesült, így a helyzet válságosra fordult. A tömlőben ült egy rab, Pribék Lázár, aki szabadulása ellenében felcsapott pattantyúsnak. Első lövésével telibe talált egy oszmán ostromágyút. A török balszerencséjére zuhogni kezdett az eső, így a lecsapolt tó sártengerében abbahagyták a munkát. Az új pattantyús egy kis csapattal kiosont a várból és „ószalonából, vásott óhájából és puskaporból keveréket helyezének a törökök által 25 000 kocsi fából emelt keleti ostromtöltés hézagaiba és meggyújtották...” A készenlétben álló végváriak puskatúzzal árasztották el az előfutó és oltással kísérletező törököket. Virradatra 700 muzulmán teste borította az izzó talajt. Szigetvár viadalának 28. napján teljes siker koronázta Stancsics Horváth Márk küzdelmét „Kappan” * Ali hadával szemben. A segítség nélkül hagyott várba a kanizsai várból Nádasdy Tamás nádor kitartásra buzdító levelet küldött...! Újfent csak ennyi!

Megkezdődött az ostrom második fázisa. Stancsics ezt írja: „Ím most immár az falt eressen teretik álgyúkkal. A vár falát kívől öreg álgyúlevésekkel mind elrútéták.” Július 18-án egy elszánt, kis csapat kilopakodott a várból és a szétágyúzott nyugati építményt felgyújtotta. Feltűnő, hogy az akció során érdemi ellenállás nem történt. A török belefáradt a 41 napja tartó, súlyos emberveszteséggel járó ostromba, járvány is pusztított közöttük. Az ostrom 42. napján „megzendüle a török tábor és elindula Babocsa felé, a királyi felmentő sereg ellen. Pedig töröttebb házat hiszem, hogy nem láttak, mint a szigeti ház vagyon megtörvén.” – írja Stancsics ostromnaplójában.

Hiába vonultak el a törökök, hogy a megütközzenek a császári sereggel, a parancsnokok, így Nádasdy is, a Rinya mentén lezajlott kisebb ütközet után a harc abbahagyását szavazták meg. A Habsburg hadsereg visszavonult Kanizsára, mindössze 200 gyalogost küldtek Stancsics Horváth Márk megsegítésére. A királyi fősereg Kanizsára, Kádím Ali basa pedig vissza Szigetvárnak indult.

Felmerül a kérdés: miért nem támadta meg Babocsán a 10.000 főnyi királyi sereg a török hadat? A Habsburg hadvezetés számlájára írható, hogy a tízezernyi, pihent had elszalasztotta a lehetőséget, hogy szigetiekkel közösen mérjen megsemmisítő csapást a pasa megingott, járvánnyal küzdő seregére.

1556. július 26-án Kádím Ali pasa visszatért Szigetvár alá. Stancsics távollétében – három nap alatt! – helyreállította a várat. Asszony, gyerek is dolgozott, mert „**országokért, magokért fáradnak!**” Az új viadal merőben más volt, mint a 41 napos fő ostrom, hiszen most már a szigetváriak kitörései jellemezték. Stancsics szerint: „**Az menekülő törökök közül nem keveset öltek meg a szigetiek...**” A pasa Dervis béget elküldte Pécsre – a babocsai vállalkozás idejére biztonságba helyezett – ágyúért. Súlyos csapás érte a szigetieket: a török fogolyból lett pattantyúsmester elesett. „**Napkeletről eros ostromot tevének s a ravasz budai pasa nem szunt meg édes szókkal oket hitegetni...**” Teőke Ferenc szerint ijesztésül 116 lándzsára szúrt fejet

mutogattak, amelyek között volt szakállas német, tar török koponya is. De ez már az utolsó, kétségbeesett erőfeszítés volt, mely megtört Stancsics Horváth Márk seregének kemény helytállásán. Kádím Ali basa 1556. július 31-én seregének megmaradt roncsaival elvonult Szigetvár alól.

Stancsics végső csatározásokról szóló jelentésében 74 katonája haláláról és 11 eltűnéséről, 8 munkás, 17 civil férfi és 8 női áldozatról ad számot. Teőke Ferenc így ír róluk:

„Kik sebesettetek vagy megholtanak,
Most véreket érettünk kihullatták,
És testeket értünk szaggaták,
Méltók, hogy dícséretben maraggyanak.”

Stancsics is súlyos láblövést kapott, s bár az uralkodó saját bécsi orvosával kúráltatta, haláláig sem gyógyult meg. A kirurgusok a sebből egy csontszilánkot vettek ki, melyet a família századok múltán is kegyelettel őrzött. A török elvonulása után Stancsics beadványban kérte a királyt, hogy küldjön orvost a sebesültek ellátására, emelje meg a vitézek zsoldját, valamint a gyalogosok számát ezer, a lovasokét pedig száz fővel. Sürgette a megrongálódott vár védműveinek helyreállítását, a törökök által betemetett árok kitisztítását. Mikor azt tapasztalta, hogy semmi segítség nem érkezik, 1557 február elején kiábrándultan leköszönt tisztségéről. Utódja, Farkasics Gergely óvatosan csak egy évre vállalta a kapitányságot. De ekkor sem változott a bécsi udvar magatartása, és Farkasics úgy szállott korai sírjába, hogy „romlott és pusztá az vár, az miképpen az terek hatta.”

Végül a Habsburg hadvezetés belátta, hogy Sziget kulcsfontosságú vára élére a különleges parancsnoki képességekkel rendelkező Stancsics Horváth Márkot kell újfent megnyernie, aki végül harmadszorra is vállalta a nehéz posztot. A hadvezetés végre teljesítette Farkasics utolsó kérését, hogy küldjön a kincstár építőmestert a várba, 1558. március 23-án meg is érkezett Paolo Mirandola. (Többek között ő építette a gyulai várat is.) Új korszak kezdődött Stancsics harmadik parancsnoksága alatt: az erőd korszerűsítéséé és a várbirtok révén az égetően szükséges bevételek vaskézzel való behajtásáé. Addigra Stancsics hatalmas birtok ura lett. Hadisikere elismerésül Ferdinánd három falut adományozott neki Szepes megyében és több mint húszat Baranyában, Tolnában és Körösben. Baranya megye főispáni méltóságát is elnyerte a bárói címmel egyetemben. E kemény szavú és tetterős végvári katonaember soha életében nem használta magas titulását.

Az építkezésről Stancsicsnak több levele maradt fenn. A szomszédos bégek megtiltották a jobbágyoknak (rájáknak), hogy Szigetvárnak adózzanak. A tisztek fizetésén úgy segített, hogy falvakat juttatott nekik, melynek jövedelméből pótolta a király által sosem küldött a zsoldjukat. A zsákmányból átadta a saját részét, a gazdátlanul maradt birtokokat lefoglalta és irányítása alá helyezte. Vállalta a szüntelen életveszéllyel járó harcot, szinte nem is volt magánélete.

Szigeti fegyveresei körében az ellene szított ellenségeskedés mellett olaj volt a tűzre, hogy életre szólóan összetűzött Zrínyi Miklós horvát bánnal, aki bosszúból számadásait vizsgáló biztosokat küldött a nyakára. „Minden dolgot énrám akarnak hándorétani – panasolta levelében Stancsics – pedig Zrínyi szemkitolással és akasztással fenyeget bennünket, amiért rablóikat (Zrínyi haramiáit) megbüntetjük.” Csúf és méltatlan hajsza indult Szigetvár kapitánya ellen, bár az

egymást követő vizsgálatok csak csekélyke anyagi differenciát mutattak ki. Méltán írta a királynak: „Én azt hittem, reménlettem, hogy mind őfelségének, mint ez országnak kedves szolgálatot tettem...” – Emlékezzünk: Dobó Istvánt, az egri győzőt is börtönbe vetették!

Stancsics Horváth Márk és katonái tudták, hogy az ő kezükben van a magyar területek védelme is „...*mert sehol nincsen ki ellenek álljon mostanában...*” Az 1560-as év végén úgy erőt vett rajta a betegsége, hogy a következő év januárjában az uralkodó Bécsbe hívta és udvari doktorait bízta meg kezelésével. Valószínűleg az 1556-as ostrom során szerzett lábsérülésével állhatott kapcsolatban. A kirurgus ugyan egy csontdarabkát eltávolított, de a puszkagolyó a testében maradt. Hamarosan visszatért Szigetvárra, ahol Zrínyi utasítására a halálos beteg kapitány ellen még mindig folyt a véget nem érő vizsgálat. Már csak deákjának diktálta tollba Ferdinándhoz címzett levelét: „Ha őfelsége kételkedni fog az én hűséges és tiszta kezű mivoltomban, szívesen átadom helyemet másnak, ha ugyan előbb nem halok meg...”

És 1561. augusztus 22-én megvált az élettől a végvári harcok egyik legkiemelkedőbb kapitánya. Még csak halálán volt, mikor Zrínyi Miklós tájékoztatta állapotáról Miksa főherceget, és közbenjárását kérte atyjánál, Ferdinándnál a szigeti kapitányság elnyeréséhez, holott ekkor, tárnokmesterként már a Magyar Királyság harmadik legmagasabb méltóságát viselte. De Stancsics Horváth Márk halálával végre elérkezett az idő, hogy a Dél-Dunántúl legjelentősebb várának kapitányaként folytathassa a törökök elleni több évtizedes harcát. Vágyát elérte: a még ki sem hűlt tetem mellett bevonult Szigetvárra, ahonnan ő is csak holtan távozott.

A Stancsics Horváth Márk vezette küzdelmek hadtörténeti jelentőségéhez nélkülözhetetlen forrásértékkel bír alsólendvai Teőke Ferenc négysoros strófaból álló, terjedelmes, históriás verse, amely részletes tudósítást nyújt az eseményekről. A kéziratban fennmaradt mű címe: „Anthemius szigetének, melyet most Szigetnek szoktak nevezni, ostroma története.” Nagy Géza szobrászművész portrészobrával tisztelgett Horváth Márk, a hős kapitány emléke előtt, amit 1971-ben, a róla elnevezett téren állítottak fel. Ám bent, a szigeti várban még csak emléktáblája sincs...

*kádím – herélt (a szerk)

Délibáb

Köves István: Harbach 2022

Pilinszky János/nak/tói, sorról sorra

Újra és újra őket látom,
a hold süt és egy rúd mered,
s a rúd elé emberek fogva
húznak egy roppant szekeret.

Vonják a növő éjszakával
növekvő óriás kocsit,
a testükön a por, az éhség
és reszketésük osztozik.

(...)

De törzsük már a némaságé.
Magasba mártják arcukat,
feszülten, mintha szimatolnák
a messzi égi vályúkat.

Mert fogadásukra már készen,
akár egy megnyíló karám,
kapuit vadul széttaszítva
sarkig kitárult a

hazám.

Köves István: Vidám, játékos, szoborköltöztető vers

Mint frissen borotvált szeméremdomb,
sima a Duna, s álmában fecseg,
fénylő felszíne égő házakat idéz,
de te csak könyökölj, Attila, üldögélj,
a lomha ég rozsdás rohamsisakja
sötéten borul fölénk,
lábadhoz koszlott szórú kutya kúszik,
akár a jövőnk (?),
elúszott mind a dinnyehéj.

Köves István: Fogadónapon szobraiknál a folyóparton

Néhány szó még ujjamon tapad
meghúzza magát tenyerem forró hajlatában
mint a műbútoroslegényén a
sárgásbarna és a terpentín
természetesen nem konkrétan csak úgy általában

Mi volt előbb a kulcs vagy a lakat?

Szorongásaim és örömeim
ahogy mifelénk mondják
mint folt-hátán-folt

Az emberiség Jövője Elleni Büntetteket Vizsgáló Konferenciának
két éve tíz
tavaly tizennyolc
és idén már harminckét programpontja volt

A szellő Marx bal és Engels jobb füle között
könnyedén átbújva meglebbentett kezemben
egy papírlapot
utána kapok mielőtt röplappá válna

Nálunk Közép-Európában nyáron ritkán van mínusz
és a Dunában úgyszólván sohasem fröcsköl bálna

Petőfi Sándor: A szájhősök

Meddig tart ez őrült hangzavar még?
 Meddig bőgtök még a hon nevében?
 Kinek a hon mindig ajkain van,
 Nincsen annak, soha sincs szívében!
 Mit használtok kofanyelvetekkel?
 Évrül-évre folyvást tart a zaj,
 És nem ott-e, ahol volt, a nemzet?
 Nincs-e még meg minden régi baj?

Tenni, tenni! a helyett, hogy szóval
 Az időt így elharácsoljátok;
 Várva néz rég s oly hiába néz az
 Isten napja s a világ reátok.
 Nyujtsátok ki tette a kezét már
 S áldozatra zsebeiteket,
 Tápláljátok végre a hazát, ki
 Oly sokáig táplált titeket.

Áldozat s tett, ez a két tükör, mely
 A valódi honfiút mutatja,
 De ti gyáva s önző szívek vagytok,
 Tette gyávák s önzők áldozatra.
 Hiszem én, hogy mint a fák tavasszal,
 Megifjodnak a vén nemzetek,
 De ti hernyók új lombot nem adtok,
 Sőt a régit is leeszitek.

S oh mi vakság! fölemelte még a
 Népszerűség őket paizsára,
 Az elámult sokaság, miképen
 Megváltóit, karjaiba zárja.
 Megváltók? ők a hon eladói,
 Elveszünk ez ordítók miatt...
 Rólok tudja ellenünk, hogy félünk,
 Mert a félénk eb mindég ugat.

Én ugyan nem állok a sereghez,
 Mely kíséri őket ujjongatva,
 És ha egykor közibök vetődöm,
 Nem egyébért lépek e csapatba,
 Csak azért, hogy fölfordítsam majd ez
 Ál nagyok győzelmi szekerét,
 S haragomnak ostorával vágjam
 Arcaikra a bitó jelét!

Szatmár, 1847. augusztus

Petőfi Sándor: Az ember

Nincs nevetségesebb az embernél,
Oly kevélységben, olyan gögben él!
A világot fitymálják ajkai,
S minth' az eget akarná szántani
Orrával, oly magasra tartja fel.
Kevély ember, miben kevélykedel?

Egy szempillantásnál mi rövidebb?
Ember barátom, a te életed.
Rohanva jó az idő s elrohan,
Egy kezében bölcsőd pólyája van,
S másokban koporsódra szemfödél.
Kevély ember, miben kevélykedel?

S mit végezhetsz egy pillantás alatt?
Hódítál népeket, országokat?
Hódítani csak gyávákat lehet,
S az uralkodás ilyenek felett
Dicsőség? ezt csak szégyenelned kell.
Kevély ember, miben kevélykedel?

S ha dicsőséget szerzél, nagy nevet?
Veled hal meg s a föld alá viszed,
Vagy, mint hű eb, kísér ki sírodig,
S ott őrzi azt egy pár kis századig,
S elébb-utóbb éhen-szomjan vesz el.
Kevély ember, miben kevélykedel?

Dicsőséged, neved maradjon! hol?
A nép is elvesz, melyhez tartozol.
Az ország, melyben most él nemzeted,
Tenger volt egykor, s újra az lehet,
S e föld is semmiségbe oszlik el.

Kevély ember, miben kevélykedel?

Koltó, 1847. szeptember

Ballai László: Szigetvárnál az Isten

– *regényrészlet* –

Mindazok, persze, akik úgy gondolják, hogy hatalmad és erőd megingott volna – sőt, rossz nyelvek szerint „asszonyszultánságra” került sor –, ó, világok császára, az esztelenség tébolyában bolyonganak, hiszen mi, az oszmánok szilárdan mögötted álltunk, így megindíhattad győzhetetlen csapataidat Szigetvár ellen is, hogy a bátyja örökébe lépő bécsi császár ellen biztosítsd a zavartalan felvonulást. Ezt az akciót már Tojgun pasának is elrendelted, 1555-ben, ám mivel kudarcot vallott, elégedetlenségében leváltottad a budai beglerbégség éléről, és helyére Khádím Ali pasát nevezted ki a következő esztendőben, szigorúan meghagyva, hogy mielőtt székhelyébe ülne, tűzze ki ama déli végvár ormára a lófarkas lobogót. Hát felháborító, hogy a horvát bán, Zrínyi Miklós – egyébként délszláv testvérünk – állandóan figyeli a hadmozdulatainkat, amikor csak gondolja, könnyűlovasaival átkél a Dráván, és nem csak a pakráci aga csapatát veri szét Verbócnál, de mélyen benyomult Dalmáciába és az Adriai-tenger mentén rajtaüt a Sibenik melletti falvakon. Máskor meg Kaposvár felmentését tervezte, még szerencse, hogy sehonnan nem kapott segítséget, hiába küldözgette leveleit az udvarba, meg az újonnan felállított dunántúli főkapitányság élére állított nádornak, amelyet el is fogtunk: „Ami engem illet, kevés katonámmal, nyomorult jobbágyaimmal erőmhöz képest kész vagyok bárhol ennek a szerencsétlen hazának szolgálni!” Na, ha egyedül maradt az övéi között Zrínyi, te, Szülejmán, világok ura, nem hagyod el a tiedet, így Dervis pécsi szandzsákbéget sem, őt is Khádím Ali parancsnoksága alá rendelve, aki már szétkürtölte a miheztartást a baranyai és somogyi falvakban a nevedben fogalmazott hódoltató okirattal: „Isten akaratából ezen felséges uram, az hatalmas császár, Szülejmán az Kapos várát és Koroknát nékem adta, ismeg az öcsémnek adta Babocsát. Azért Kanizsán innen Balatonig mely falvak vagynak, az hatalmas császárhoz hódoljanak, legyenek hívei, mert, ha nem hódolnak, kárt kezdnek vallani.” Közben pedig a fagyos télben fizetetlenül nyomorgó szigeti gyalogosok pártot akartak ütni, mindegyre azt kiáltozták, nem rabok ők, nincs mivel élniük, éhen meg nem halhatnak. Vagy százan közülük otthagyták Szigetvárt és a Bécs előterét őrző, jobban fizetett, győri vitézek sorába állottak. Soha jobb időpont a támadásra!

Zrínyi megerősítette horvátországi várait s a fontos határmenti Kosztajnicát átadta a királynak. Különösen szívén viselte a délnyugat-dunántúli területek védelmét. Minden befolyását felhasználta, hogy Csurgót és Szigetet minél több fegyverrel és hadiszerral lássák el. A díván

átfogó hadműveleti terve szerint őt érintette először a török támadás. Alig vonult el a hó a hegyekből, Malkocs, az új boszniai pasa erős hada átkelt a Száván és megtámadta Krupa és Kosztajnica várait. A Zrínyi által szervezett és vezetett ellentámadás azonban kölcsönösen lekötötte a csapatokat. Khádím Ali nem csinált titkot az 1556-os hadjárat tervéből, azt a magyar követeknek így jelentette be: „Magyarországot nem puskával és karddal, hanem bunkósbottal és buzogánnyal fogjuk leigázni!” A követek nyers beszédére hasonló modorban válaszoltak: „Csak menj! Fogsz azonban férfiakkal találkozni, akik a bunkóra golyóval s a buzogányra pedig lándzsával adnak méltó választ!” Áprilisban a janicsárok háromezer fős seregével indult el Sztambulból. Belgrádban csatlakoztak hozzá a mozgósított ruméliai szandzsák csapatai, a boszniai pasa, valamint a belgrádi és pozsegai bég hadinépe. Dervis bég, Ahmed, az öccse, valamint a koppányi és a szolnoki parancsnokok nem ölbe tett kézzel várták őket, hanem rengeteg szekeres és gyalogos keresztény jobbágyot tereltek össze a környező megyékből az ostrom föld- és szállító munkálatainak elvégzésére, és három héten át rendszeres portyákkal ütöttek be Szigetvár térségébe, hogy zavarják a védelmi előkészületeket.

Szigetvárra azonban az előző évben felmondott Kerecsényi László helyett új kapitányt neveztek ki a rettenthetetlen délszláv harcos, Stansics Márk, személyében. Sok testvérünkkel ellentétben testét-lelkét áthatotta az oszmánok gyűlölete, ősei IV. Béla királytól nyert nemességét hangsúlyozva, családi nevét Horváthra változtatta, egyszersmind Markónak szólította magát, hogy a horvátokat, szlovénokat, szerbeket, sőt a bolgárokat is hadba szólítsa ellenünk, hiszen a délszláv népek egész sor éneke szól Markó királyfiról. Markó királyfi kerek háromszáz esztendeig élt – talán él még ma is – és küzdelmei során egy tündér segítette. Egymaga küzdött három oszmán sereggel. Levágta Murád szultán tizenkét legvitézebb bajnokát. Kardjával mindig derékban hasította ketté ellenfeleit. A fellegekbe hajított tollas aranybuzogányával leszállította onnan a vesztére törő tündért, s rákényszerítette, hogy támassza fel halott bajtársát. Hunyadi János elrabolt menyasszonyát, ezer veszéllyel dacolva, ő hozta vissza. Sárác lova, hű társa minden megpróbáltatásban, beszélő- és jóstehetséggel lett megáldva. S ha ez még nem lenne elég:

Markának aranyát
 A szultán azért adja,
 Nehogy a mérges hős
 Miszlikbe szabdalja.
 Igyon csak rubinbort
 Nagy csaták bős hőse!
 Könnyebben megbocsájt,
 Ha jó kedve lesz tőle.

Khádím Ali csak mulatott ezen az asszonybeszéden. Gyakran használta az „asszonybeszéd”, „asszonydolog”, „asszonyész” kifejezéseket, nem csupán eunuch mivoltát ellensúlyozandó, hanem az isztambuli viszonyokra célozva is, mondják, tűkön ült, amikor kinevezték, sőt a hadparancsot is kézhez kapta, mégis várakoznia kellett, mert Hürrem szultána most az anatóliaiak, de ha az övékére, akkor persze most a ruméliaiak lobogójára is kihímezte a Hürrem-hölgyekkel az Isten, a Próféta és jelenlegi helyettese nevét, azaz a tiedét, dicsők legdicsőbbike, Szülejmán, holott egyik hadtest sem rendeltetett a Kappan keze alá, miért is rendeltetett volna, hiszen a portai főszereg, világbíró hadúr csakis a te kézfelemelésedre, vagy az általad állított fővezérére, a szerdáréra lendülhet a hitharc mezejére. Mindenesetre a szigeti katonák nem „asszony mód” ütöttek ki a

várból az oszmán portyázókra, sokat levágtak közülük, de még menekülés közben is csapdába csalták őket, majd a pasa kifejezetten eltűnődött azon, hogy az előzetes jelentések szerinti, valósággal az éhhalál szélére jutott, pásztor nélkül szédelgő juhok helyett vérszomjas oroszánfalka várja. És valóban, midőn Ali egynapi pécsi pihenőt tartva, magához vonva Dervis bégék fegyvereseit, Szigetvárnak indult, Markó magyar és horvát vitézei – ahelyett, hogy a háromhetes folyamatos zaklatástól megtörten nyalogatták volna sebeiket a biztonságot kínáló várfalak mögött –, nagy számban kivonulva, öt hadoszlopban felsorakozva vonulás közben lepték meg a seregét. A gyalogság közé huszárok vágtak be, akik gyorsan elillantak a puskatúz elől, az üldözésükre küldött akindzsik pedig nehézlovakokkal találták magukat szemben. Khádím Ali, a díván reménysége, akinek déltől napnyugtáig egyfolytában a hátán csiripeltek anélkül, hogy szabályos csatarendbe tudta volna állítani az alakulatait, bosszantóan sok embert veszített az ütközetben. Végül csak éjjel kezdhetett bele, hogy táborát a Szigetvártól délre és keletre elterülő síkságon felállíttassa, egyszersmind ostromgyűrűt vonasson köré. Főtisztjeivel másnap tartott szemlét a védművek elhelyezkedését, megépítettségét és a védelem gyenge pontjait felderítendő. A könnyűlovás martalócokkal közben a környéket dúlatta. Somogy megye déli részének falvai napok alatt elnéptelenedtek.

A négyszög alakú erődítmény – amelyet csak a szőlőt nevelő Semplékhegről lehetett jobban belátni – a három sarkán körbástyával megerősített külső várból és a tőle L alakú vizesárokkal elválasztott kőtornyos belső várból állott, valóban, mint sziget nyújtózkodott egy, a fegyverek nyugvásakor, különösen a nyugati, rengeteg hárserdő árnyékolta partján horgászatra, sekélyesebb részein rákászásra is alkalmasnak látszó, jókora tó közepén. Medencéje, amely a természettől fogva is ingoványos lehetett, a vár körüli mélyebb fekvésű, valamint mesterségesen kimélyített részeivel az északkeleti irányból érkező Almás-patak vizének felduzzasztásával kínált körös-körül biztonságot a váratlan rajtaütésekkel szemben. A tó délkeleti partjához közeli, téglalap alakú várossal egy nyolcvan öl hosszúságú fahíd köti össze, azon őrtorony. A megfelelő vízszintet gátakkal és zuhogókkal biztosítják, így esősebb időben sem emelkedhet túlságosan magasra a tó, viszont nyári szárazságban sem apadhat le annyira, hogy védelmül ne szolgálhatna. Kitűnő mérnöki munka. Igen, a vízszint tartását egyfelől ott, a város nyugati oldalánál épített, mintegy háromszázharminc öl hosszú, széles földtöltés biztosítja, másfelől pedig a tó keleti szögletéből kiágazó patakmeder gátja és zúgója, amellyel vízimalmot is hajtanak. Azon a töltésen visz az út Babócsára, jegyezte meg Ahmed bég. Khádím Ali bólintott és a hárserdőn legeltette a szemét, amelynek faanyaga kiválónak tűnt a szükséges munkálatokhoz. A külső vár. A külső vár nincs kőből? Úgy tűnik, magyar módra készült: vastag, mintegy három és fél–négy öl magas, földtöltéses palánkfal övezi, s kapuja a délkeleti szögletbástya tövében nyílik. A kapu mellett templom. A falak mentén négy kerek bástya és egy lőállásnak alkalmas falszöglet. És az a létesítmény ott a déli fal közepe táján? Mintha háromszög alakban befelé szolgálna bástyaként. Pedig kifelé lesz az jó lőállás az óváros felőli, legveszélyesebb irányból érkező támadások elhárításában. A széles tó kialakítása mellett arra épül a védelem stratégiája, hogy a támadás lendületét a település megostromoltatásával törje meg. Ráadásul a várban a raktárak mellett helyet kapott egy száraz malom és a majorság is. Egy egész gulya ténfereg odabent. Hát éhezni nem fognak. Majd mi megsütögetjük nekik azokat a marhákat. Csak a belső várban látszanak valódi kőépítmények, ott azonban nagy a zsúfoltság, bizonyára raktárát teletömték lőporral, hadiszertárát fegyverekkel. A város északi és nyugati oldalát a tó határolja, a délről és keletről pedig a tóból táplált vizesárok védelmezi. Nagyon büszkék lehetnek arra a magas, erősnek tűnő toronnyal

védett keleti kapura. Az út onnan Pécs felé vezet. A szegletbástyák elavultak, magyar módra készített falát az északi oldalon nem építették ki, ami hátrányt jelent ütegállásaink megerősítése szempontjából, ha már elfoglaltuk a várost. Viszont a védőket könnyebben bele tudjuk szorítani a vízbe. Na csak jussunk el odáig. Egy síkban vagyunk a vár és a város piacával, a védelem tűzhatása kiválóan érvényesül. Ráadásul a vizesárok külső partján földből hányt magas sáncon keresztülhaladást a latorkert is nehezíti. Na majd a velünk jött keresztény fogjok felszedik azokat a karókat és boronafákat. Foglyok? Most már azok.

Azt a taktikát követjük, határozott Khádím Ali, hogy először a száztíz öles déli városfalat és két végbástyáját támadjuk, ahol a védők oldalirányból nem zavarhatnak. Kelet felé kibontakozva azután az egész város mintegy az ollónkba kerül. A déli és a keleti városfalak előtt húzódó vizesárok, valamint az Almás-patak csak nehézséget jelent, nem pedig akadályt, mivel fahasábokkal, gallyakkal és földdel feltöltik szépen a gyaurok, akiknek az életéért igazán nem kár, ha túl sokan vesznének oda, befogunk még néhány ezret. Erre számít majd az a Markó és kiüt a vitézeivel, de csak az oldalvédbe téphet bele, fejeket szedhet, de nem gátolhatja meg, hogy ütegeink tizenegy óra hosszan szóljanak. Ugyanekkor a város keleti előterében is kiépítünk egy ágyútelepet, sőt, megkezdjük a vár lövetését is. Percenként, félpórcenként, ötpercenként dördül el a torkolattűz. Fontos az ütemtelenség. A tűzfüggöny alatt futóárkot ásunk, további ágyállásokat létesítünk. Éjszaka majd több alkalommal is huszártámadás zúdul a nyakunkba, úgy teszünk, mintha nagy riadalmat keltettek volna, én kifutok a sátramból, még a turbán is leesik a fejemről – amelyre persze gömbölyű acélsisak simul.

Ej, ez a Kappan Ali miket hord össze a jelentésében! Locsog, fecseg, mint egy asszony. A délnyugati bástyánál zászlóink az árok hátán lesznek, mi és tisztjeink azon. Topcsijaink éjjel nappal nem nyugosznak, laptásaink is folyvást küldik befelé kénes üzeneteinket, az északi irányba futó fal faanyaga tüzet is fog. Olyan óriási a láng és a füst, hogy azt a még a hat mérföldnyire kóborló akindzsik is látják. Nekik az jel a további dúlásra. De Markóék hová kapjanak? A három városbástya és a keleti városkapu lerombolva, a keleti fal jórészt felégetve, vár ellen irányzott faltörő kolubrinák belőve. Meg hát nagy vitéz az a Markó, de halálosan fáradt lehet az embereivel együtt, akikkel már negyedik hete folyamatosan harcban áll. Meg veszekedhet is a haditanácsában, amíg csak lehetséges, védelmezzék, vagy hagyják oda a várost? Mi mindkét döntést felkészülten várjuk. Zsarátnok, hőtenger, üszkös rom, mit védeni azon? Mégis tartják, hogy késleltessenek bennünket. De tüzéség nélkül? Belülről szakállas puskákkal lődöznek, kívülről ránk vágnak, de kevés ágyújukat nagyon félthetik attól, hogy rohammal rájuk tesszük a kezünket. Egyre jobb a helyzetünk, Szigetet hamarosan bevesszük. Ha tó védi, azt fával töltjük fel. Szerencsére Dervis bégék már jó sok anyagot összeggyűjtettek. Kezdődhet a hárserdő kivágása is. Szükség is van rá, mert a szigetiek nem nézik jó szemmel az árkok feltöltését. Valamely gyújtószerszámmal két ízben is felégetik. Nem baj, van fa Magyarországon bőséggel. Járlanak csak a fuvarok! Lássák a hitetlenek, hogy a fényességes padisahhal nem dacolhatnak. Hányadik szekérderék borul ebbe a nyomorult tóba? Tizenkétezredik? Ha kell az összes erdejüket kiirtjuk, pusztává változtatjuk az országot, ahol nem lesz hová bújniuk, mert azon kevés lyuk felett, ahová leereszkedhetnének, mint a sivatagi rókák vagy a görények, csupán egymást emészti fel karmot horgasztva és sipákolva. Újabb négy ostromágyú és három tarack szegeződjön a várnak. Össztűz! Haha! Minden ég már a városban, deszka, vályog, zsindely, szikra pattog szikrából. Micsoda tűzijáték nappaltól éjjelig is eltart, de akkor már a hit harcosai járják itt az ünnep örömtáncát. Mindenki rohamra! „Allah! Allah! Allah!” Ezer és ezer ajakról dörög a legszebb név, s mint a tenger

hullámai csapódnak egymás után a tehetetlen partnak, indulnak, ömölnek folyvást széles arcvonalban az egyes alakulatok. És Markó hadinépe mint sebtiben emelt gát, négyszer is visszaveti sűrű rajokban özönlő tömegeink szökőárját. Menjetek ötödször is! Végre a szigetiek megmaradt, megtizedelt erőikkel, rákként, előre-előre csapva, hátramenetben húzódnak várunkba a hídon át. Győzelmi zászlónkat rögvest négy ágyú követi, egészen közlről kezdhetjük meg a vár lövetését. Talán be sem kell fejeznünk, Topordy Benedek hadnaggal egyeztetve az ár, kétezer akcse – ötezret kért, de a seregünkben való tovább szolgálás lehetőségét kínálva, lealkudtuk –, amelyért egy rejtekajtón bebocsát bennünket. Nehezebben kötöttük ki a megfelelő jelzést, ha fényjelet ad a sötétben, nyomban nyakon csípi, nappal meg alig is látszik valami a lőporfüstben, tűzben. Na majd küld ő egy subás embert, csak azt kövessük. Tréfál? Suba, ebben a hőségben? A pásztorok azt hordják megfordítva, a szőre kívül, belül a hüvösse. Akkor egy janicsár ortát éjjel riadó készütségbe rendelünk. Na most az a suba úgy lesz általvetve az emberen... Mi azt már nem nézzük, csak Topordy uram maga legyen az az ihász, különben annak a subának a zsinége igen szoros is tud lenni, mielőtt a viselőjével nekivezettetnénk a mocsárnak. Úgy is rendben.

Be kellemes is tud lenni a füstszag, egy porig égett városé, ha azt mi foglaltuk el győzedelmesen, és zászlónkat lengedeztetni vele a szél, a megvert ellenség ablakrésein is beszivárog, miközben a sebesült ernyedten dől a kötözőszalmára, a holtfáradt ajtófélfának, fegyverállványnak dülve szunnyad és az őrszem is majd leesik a toronyból. És akkor még ez a kesernyés szag is. Minek jöttek ezek ide? Nem erősebbek nálunk? Nem kellene mégis megadnunk magunkat? Most lőttek be egy levelet nyállal, nézzük csak. Nézed ám az öreganyád térgyecalácsát! Hanem ezek az ördögfattyak! Még alig érték el rákmenetben a várat, máris egy nagyobb létszámú csapat, a vár ama bizonyos ajtóján kiperdülve a víztér szűk ösvényén át megrohan bennünket. A topsikat vágják, kaszabolják, majd a lövegekhez fognak, már-már sikerül is a vízbe taszítaniuk, amikor a zajra előrefut az őrség, amely riadóztatja a janicsárokat. Markóék ekkor, nyeregbe fel, feledik az ágyúkat, és nekünk rontanak irgalmatlanul, hát ki akarnak vágni a városból, amelyet éppen elfoglaltunk! Százával szedik áldozataikat, miközben a mi kardjaink közülük tucatokat, ha aratnak. A szent harc mezején odavan Naszuf, a koppányi bég és Veli, a janicsárok agája, akire egy árnyékszékbe bújva találnak rá. Nagy summát adok nektek, mit kértek? Vidd magaddal a summádat a pokolba, azzal levágott fejét a többi trófea közé dobják. Egy testet az övéik közül hozzánk löknek, Topordy Benedekét, átvágott torokkal.

Deák Mór: Júdás

arcomtól ha visszaretten
 az arctalan atyaisten
 jaj csak senki meg ne lássa
 felmászok a keresztfára

felmászok a keresztfára
jaj csak senki meg ne lássa
szakállam nincs majd hazudom
jaj ha esik látszik a nyom

jaj ha esik látszik a nyom
szakállam nincs majd hazudom
arcomtól már visszaretten
az arctalan atyaisten

jaj ha esik látszik a nyom
szarvasvipera a bánat
úttalan hiszen hatalom
s utolér hiszen alázat

feje a szívembe dagad
s úgy kígyózik egy verőér
mint a kétágú gondolat
vért méltóan csak vér kísér

félelmem nyál-nyakláncához
hóhériverítéket gyöngyöz
s torkomra ezzel tesz hurkot
a bennem nélkülem bűnös

szegedelmem parancsolat
s nem az a tíz kőbe vésve
mitől véd meg az akarat
hogya átválthatják vérre

önkezemre ítéltettem
ítéletem így kegyetlen
ujjam csontkampója mégis
viperát tép kötelemben

az arctalan atyaisten
is az én arcomtól retteg
bűnös mindenki
már mindenki bűnös

és az ártatlanok a legbűnösebbek

Deák Mór: Zsoltár

voltam porszem a végtelenben
és küszködtem amíg porszem lettem
és lenyűgözött minden ami igaz
és legyőzött engem is ami nem az

és látom magamon látom rajtuk
aki ad semmit el nem vehet
hát gyűlölöm anyámat apámat
csak hosszú életű ne legyek

voltam sárból játszottam porban
és a földben élek majd holtan
de soha ne szólíts úgy Fiam
és ne merj föltámasztani Uram

Karinthy Frigyes: A méltóságos asszony trafikja vagy az eladás művészete

Egy asszonyhoz, akinek pultja van

Abban a reményben aposztrofálok önt, asszonyom, hogy úgyse olvassa cikkemet – mint régi levelező s a műfaj műkedvelője, nagyon jól tudom, hogy egy levél értéke nem annak tetszésével áll arányban, akihez szól, s ezúttal is, mint mindig, általános bölcsességeket szeretnék levonni a kisdéd incidensből, amelynek alkalmából megismerni szerencsém lehetett. Magára az incidensre talán emlékszik, én bementem a kegyed trafikjába (kicsit homályos a helyiség, meg kell bocsátanom, hogy nem ismerte fel közismert és jellegzetes profilomat) cigarettáért, de bizony isten, mást is akartam venni, már a kirakatban megtetszett nekem egy olyan szipka, amit szét lehet húzni, oldalvást, meg az a „kínai ágyú” töltényekkel, ami akkorát pukkan. Sajnos, nem jutottam odáig, közben ágyú nélkül is kitört a botrány, ugyanis szórakozottságomban s talán mert

mohó vágyam, hogy az ágyút is megvegyem, visszaandalított gyermekkoromba, túl közvetlen hangot ütöttem meg ridegen üzleti tárgyalásunkban, azt mondtam kegyednek, mint utóbb kiderült, „édes szívem, ez a cigaretta itten...” stb. Persze hogy neveletlen voltam, egy ismeretlen hölgyhöz ilyen tónusban nem lehet beszélni, de komolyan mondom, nem volt bennem sértő szándék, a cigarettával voltam elfoglalva, s most utólag bevallhatom: fel se néztem közben, nem is láttam kegyedet, biztosan azt hittem, valami kiszolgálókisasszonyhoz beszélek; ha felnéztem volna, a kegyed tekintélyes és méltóságteljes alakja és arckifejezése visszatartott volna ettől a tiszteletlen hangtól. Így azonban megtörtént a neveletlenség, arra tértem magamhoz, hogy kegyed szigorúan rámszól: „Kérem, én nem vagyok Önnek édes szívem, én az urat nem ismerem, azért, mert most trafikos vagyok, tudhatná az úr, hogy méltóságos asszonynak hívnak.” Kegyednek egészen biztosan igaza van, méltóságos asszonyom, magam se szeretem a konfidenciát, neveletlen voltam meg ostoba is, hiszen ha a kegyed társadalmi rangját személy szerint nem is tudhattam (először voltam a trafikban), azt már megszokhattam, hogy, sajnos vagy szerencsére sok előkelő tagja a régi, boldogabb és gazdagabb társadalomnak szorult rá napjainkban tisztességes munkával keresni meg becsületes kenyerét. Ezt most, utólag, belátom, viszont kegyednek is be kell látnia, és meg kell értenie, hogy a váratlan leckéztetésre nem tudtam magam rögtön feltalálni, ahelyett hogy bocsánatot kértem volna, elfogott a pulykaméreg, elvörösödtem, megfeledkeztem az ágyúról, a szipkáról, gyorsan kifizettem a cigarettát, sarkon fordultam, indultam kifelé – de az ajtóban nem bírtam tovább, visszafordultam és így szóltam kegyedhez nagy dühösen: „Hát idefigyeljen méltóságos asszonyom: én most azt mondom magának, háromszor, hogy édes szívem, édes szívem, édes szívem – és ha nem tetszik, pörölgjön be becsületsértésért: ez és ez vagyok, címem ez és ez.” Azzal kirohantam és bevágtam az ajtót.

*

Kegyed bizonyára alapjában jóságos és derék asszony, méltóságos asszonyom, onnan gondolom, hogy nem kaptam idézést ebben az ügyben, kegyed nem pörölt be, s ennek természetesen örülök, bár őszintén szólva kíváncsi lettem volna, hogy az „édes szívem” megszólítás becsületsértésnek számít-e, jogilag. A magam részéről nem vagyok annyira kényes, és bárkit felhatalmazok, hogy engem édes szívemnek tituláljon, ha nyilvánvalóan nem sértő szándékkal vagy fölényeskedésből, hanem azzal a naiv reménnyel teszi, amivel én szoktam tenni, hogy kedveskedésem jól fog esni az illetőnek. Félreértett szavaimért tehát még egyszer bocsánatot kérve, be is fejezem az eset társadalmi részét, s rátérek annak közgazdasági szempontból való taglalására.

*

Közgazdaságilag egy kis baj van, méltóságos asszonyom. Bárhogy fejeztük legyen be a kettőnk lovagias afférját, annyi bizonyos, hogy én a kegyed trafikjába soha többé be nem teszem a lábam, se cigarettáért, se ágyúért, se széthúzható szipkáért (pedig hogy szeretnék ilyen, azóta se láttam sehol), rossz emlék nekem a kegyed trafikja, s attól tartok, ha másokkal szemben is ilyen szigorú (bár elismerem, igazságos) modorban ragaszkodik a tekintélytisztelet elveihez, egy idő múlva nem fogják kegyedet a szomszéd trafikosok túl veszélyes konkurenciának tekinteni. Kegyed méltán haragszik a sorsára, mely kegyedet méltóságos életéből idedobta a trafik pultja mellé, de a kegyed vevői erről nem tehetnek, a kegyed vevőinek kegyed mostani helyzetéből kifolyólag van dolguk,

és mostani helyzetében kegyednek nem szabad haragudnia a vevőire, akik többet nem tehetnek kegyedért, mint hogy vásárolnak kegyednél – ez nagyon kedves tőlük, s ezért kegyednek is kedvesnek és elnézőnek kell lennie hozzájuk, mivel kegyed cigarettát és szipkát árul nekik, s mást nem is várnak kegyedtől – ha tánc- és illemtant akarnak tanulni, annak a szakmának a boltjába mennek. Kegyed nagyon kevésre viszi, ha a trafikban akar konkurenciát csinálni Bradának. Röviden: kegyed, üzleti érdekből, sokkal jobban teszi, ha megfélekedezik róla, hogy kegyednek milyen előkelő múltja van, s inkább arra sűrítene becsvágyát, hogy kegyednek látogatott és jólmenő pultja legyen.

*

S hogy mindjárt megmutassam, milyen nevetséges és célszerűtlen dolog más tantárgyba avatkozni, mint ami a mesterségünk: hadd oktassam kicsit kedves ügyfeleimet, a kereskedőket, ebből az alkalomból valamire, amit az „eladás művészeté2-nek neveznék, megkülönböztetésül a nagyipar reklám- és propagandaművészetétől, ettől a bőven kidolgozott témakörötől. Mert ezzel a művészettel is úgy vagyunk ám, mint a többivel, Vebben is a „művészet legfőbb tökélye, ha úgy elbú, hogy észre sem veszik”. Nagyon téved a kereskedő, aki fenti példámot olvasva, csodálkozva vonogatja a vállát – nem értem, én aztán olyan kedves és előzékeny vagyok a vevőimmel, tejbevajba fűrésztöm őket, kezet csókolok nekik, mégse jönnek? Igen, önhöz beszélek, kedves N. úr, akinek ma délelőtt rémulten rohantam el a kirakata elől, s a jövőben is fogom kerülni, éppen ellenkező okból, amiért a méltóságos asszony trafikjába nem megyek be többé. Ön ugyanis a másik végletbe esik, állandóan, ami csaknem ugyanakkora hiba. Nem ismerve önt, megállok a kirakata előtt, hogy békében áldozzak bűnös és titkos szenvedélyemnek, az ábrándozásnak: milyen jó volna egy ilyen ízé, meg ez a betétes hogyhíjják is, már régen szerettem volna venni. És ha időt hagynak a szemlélődésre, az ábrándozás kialakul, elragad, komoly vággyá, aztán ellenállhatatlan vággyá, aztán elhatározássá fajul: a végén nem bírom tovább, behunyom a szemem és benyitok a boltba. De ön rossz ember- és rossz lélekismerő, N. barátom, sőt édes szívem, ön nem várja meg, míg ez a lélektani folyamat természetes tempójában lezajlik, ön, meglátva engem a kirakat előtt, kirohan elé, „előzékenyen” nekem támad, rám ugrik, megszólít, „parancsol kérem? ezt tetszik parancsolni?” – mire én rögtön magamhoz térek mákonyos álmaimból, felocsúdok és megijedek és „dehogy, dehogy, csak úgy nézegettem” – dadogom önmagam előtt és ön előtt is restelkedve gyöngeségem és gyorsan továbbmegyek, és nem fordulok vissza. Ehelyett önnek azt kellene tenni, mint amit a vén, ravasz keresztespók csinál, aki nem ugrik rögtön oda, mikor a dongólégy nekimegy a hálónak, hogy elkergesse – nyugodtan vár, míg áldozata tulajdon vergődésétől belegabalyodik a szálakba, s csak mikor gúzsba kötve fekszik, akkor mászik oda óvatosan és kényelmesen, hogy birtokába vegye és kiszívja a véré.

A költőből is idézhetnék: „Csak méhként illesd mézét a gyenge virágnak (eredetükben: a vevőnek), mert ha mohó vággyal rájarohansz, megölöd (eredetükben: elkergeted). Nem szabad észrevenni a mohóságot – egy másik költő azt mondja: – „Man merkt die Absicht, und wird verstimmt” *.

S egy harmadik, „középen az arany és aranytermő igazság”.

* A felfedett szándék zavarba ejt.

Jahoda Sándor: A cenzúráról és más apróságokról

A német cenzorok -----

----- *bülyék.*

H. Heine

1848, Párizs, világvég. Itt fekszem ebben a rohadt matracsírban, immáron évek óta, és nincs értelme az életnek... Most kaptam a lesújtó hírt, miszerint hazámban, az áldott Németthonban eltörölték a cenzúrákat. Ezzel örökre elvették az ártatlanságomat. Kérdem én: hogyan is írhatnék – **cenzúra nélkül?** Ugyan, ez nevetséges! Sőt, annál is rosszabb: siralmas. Hej, régi szép idők! Mikor ezerfelől támadtak, üldöztek, és mintha ez is kevés lett volna: az életem is veszélyben forgott... Ó, kedves, drága, ifjonti emlékek... Még ma is borsószik a hátam a gyönyörűségtől!

Hát igen, ezt is meg kellett, hogy érjem, a megszegyenülésnek ezt a legsőbb fokát. Mi jöhet még? Miféle újabb csapás, rettenet? Én már nem lepődöm meg semmin. Ezek után? Mit is írtak ezek a derék emberek, anno, *A francia állapotokról* című művemről? Aszongya: „**Egész társadalmi osztályok, a keresztény hitéleti tanok kigúnyolása, tiszteletlenség a királlyal szemben és az osztrák és porosz kormány gúnyolódo összehasonlítása...**” Hát nem édesek? 1833. február 1-én külön miniszteri rendelettel tiltották be az egész művet. A külügyminiszter különvéleménye – úgy tudom – a következő volt: „**A legerkölcstelenebbek közé tartozik, amelyet valaha is vizsgálnunk kellett**”.

Még a gigantikus Goethe is mit mondott: „**Sértésnek venném, ha legkedvesebb verseimet a bécsi cenzúra tilalma nem koszorúzná.**” Milyen igaz! Hát, még ha megérte volna azt, hogy – hosszú-hosszú idő után – le lehet írni azt a szót, hogy: **szabadság**. Vajon felfogja-e bárki is, miről van szó? Nem elég, hogy gondolni lehet e szóra, nem elég, hogy ki lehet mondani, hanem, ami a leghajmeresztőbb: még **le is lehet írni**. A szó értelmetlen lett, elvesztette súlyát. Neki – kampec.

Akár még játszani is lehet vele, el lehet pöckölni, mint egy lufit... hopp... **De nem!** Ez itt a Vég, jönnek az Apokalipszis Lovasai én már hallom is felénk vágtató lovaik patáinak roppant dübörgését! **Őnök nem?!** Ez baj. Úgy látszik, önöknek fogalmuk sincs, mit jelent ez a gyilkos rendelet. Segítsek? Nos, jó. Csak nehogy aztán – ha esetleg fel tetszettek fogni – elkeseredésükben rögvest kivessék magukat az ablakon. Ezt nagyon a szívemre venném, úgyhogy – csak **nyugalom**, semmi elhamarkodottság.

Tehát, tegyük fel, hogy a távoli jövőben – most a hasamra ütök... **juj, ez fáj!** –, hogy 2018-ban, nemcsak hogy mindenfélére használhatják (ugyan, ez kismiska), hanem **kötelezővé is teszik** ezt a bűvös szót! Hát nem rémületbeejtő? De menjünk tovább. Képzeljék csak el, hogy a jövő költői és írói – mintegy fordított cenzúraként – **nem hagyhatják ki** ezt a szót, egyetlen műből sem, még abban az esetben sem, ha, egy adott költeményben, mondjuk, ez áll: „Trallaleralla,/ Trallaleralla!”; és akkor ez a bájos, andalító, mély és igaz kis kétsoros remekmű, ekképpen torzítatik el: „Éljen a szabadság! / Éljen a szabadság!” És még sorolhatnám, de nem teszem. Tulajdonképpen teszek rá... Szóval? Leesett már a húszfilléres? Persze, akinek nem inge, ne vegye magára. Vagy magára vessen.

Szívfájdító perspektíva, nemde? De hát, végül is ki lát a jövőbe? Ez csak egy pusztá feltevés, egy **lehetőség**. Bár, ami azt illeti, nem éppen a leglélekemelőbb. Én mindössze a szavamat emeltem fel, ez ellen, ha a hangomat nem is. Ám, ha a sors úgy hozza, én **azt is** felemelem... Fel én! Fel, fel, előre, gyerünk! Le a tilalmakkal, le a zsarnoki rendeletekkel! Cenzúra vagy halál! Éljen a vörös plajbász! Éljen soká!

Ha nem lennék ideláncolva ehhez a... majd' mondtam valamit... szóval ehhez a kurva matracsírhoz, magam tennék rendet, az biztos. Mathilde, szegénykém, egy mukkot sem tud németül. Illetve ennyit: „mein Mann”. Nem, őt **nem** küldhetem el Németországba, hogy az asztalra csapjon, hogy helyettem tiltakozzon az Össznémet Birodalmi Gyűlésben, eme bestiális, meggondolatlan és bárgyú rendelet visszavonásának érdekében. Főzzön inkább egy erős kávét. Igen, az most jól jönne. Mathilde! Szivecském! Ó, már jön is!

– Drágám, főznél egy kávét?

– Már főztem. Hozhatom?

– Csodálatos. Persze, hozz egy csészével.

Boldog vagyok, hogy ilyen feleségem van, igazán hasznos, ilyen kezes, meg aztán...

– Köszönöm, édesem! Éppen olyan, amilyennek szeretem. Forró, és erős, mint a... mint...

– Ejnye, mein Mann, hisz te egy költő vagy, és **nem találsz szavakat?**

– Szavamra! Valóban az vagyok. Erről jut eszembe. Idehoznád az írópultomat? írnék egy levelet.

– Levelet?

– Levelet. Bécsbe, a régi, személyes cenzoromhoz, bizonyos Adolf Hillernek, hogy meghívjam őt hozzánk, és megbeszéljük azt, hogy...

- Ki az az Adolf Hitler?
- Nem Hitler, Kedvesem, olyan név nem is létezik, hanem: Hiller.
- Vagy úgy! Akkor hozom a pultodat.
- Meg a tollat, tintát, porzót is!
- Meg a tollat, tintát, porzót is...
- Á, köszönöm! Hát akkor, csapjunk a lovak közé!...

Két hét múlva

De hisz mára ígérte. Azt írta: „*Tisztelt Heine Úr! Pontosan egy hét múlva, ott leszek Önöknél. Így görbüljek meg, ha nem.*” És tessék... De mit hallok? Mi ez? Kopogtatnak... Vajon ki lehet az...

- Drágám! Kopogtatnak.
- Hallom, nyitom!

Hallom, hogy nyitja. Egy férfi az. Döngő léptek kel közelít... Megáll az ajtóban, leveszi a kalapját. Tök kopasz... Ki ez a paprikajancsi?

– Adolf Hiller, nyugalmazott császári cenzor, szolgálatjára! Ön bizonyára a híres Heine úr, ha nem tévedek.

- Tévedés kizárva. Foglaljon helyet, Hiller úr!
- Köszönöm. Ön igazán nagylelkű, Heine úr! Bátorkodom élni is a lehetőséggel.
- Csak rajta! Úgy, ni, csak semmi feszengetés, kérem, érezze otthon magát. **Miért** is jött?
- Ö... dejszen... **ön** írta azt, hogy... jöjjenek el... és...

– **Én?!** Á, vagy úgy! (alig észrevehetően intek Mathildkámnak, hogy hagyjon magunkra. Ő meg, el.) Nos, igen, felettébb kínos ügy... ez a rendelet... ön mit gondol róla?

– Én? Á, persze, persze. Nézze, tudom, mit gondol, de higgye el, Heine úr, én az ön verseit nagyon, nagyon...

- Megcenzúrázta...

– Igen, bűnös vagyok! De ez nem ilyen egyszerű. Én csodálom az ön műveit, mindig is csodáltam. Egyik versét például – amelyet legnagyobb sajnálatomra nem engedhettünk át, kirívó blaszfémikussága folytán – meg is mutattam a feleségemnek, sőt a kislányaimnak is, valamint a péknek, a cukrásznak, az ácsnak, a kovácsinasnak, továbbá a...

- Jó, jó. És **melyik** vers volt az?

- „Mert mi is fázunk ám, örök istenek. / S könnyen kapunk isteni náthát / S még

örökkévalóbb köhögést.”

– Igazán meghat, Hiller úr, ez valóban az egyik legnagyobb becsben tartott költeményem...

– És gondolja csak el, Heine úr, akárhányszor csak megfázom, *mindig* ezt a verset olvasom, újra meg újra, mert ettől a verstől – fogódzkodjon meg! –, mintha még a náthám is megszűnne...

– Ez, Hiller úr, ha nem tudná, a költészet varázslata, mondhatni hatalma. Na, de beszéljünk inkább a rendeletről. Önnek mi a – személyes – véleménye róla? Kérem, ne köntörfalazzon: játsszunk nyílt kártyákkal!

– Nézze, Heine úr, ha csak annyit mondok, hány nagyrabecsült kollegám maradt kenyérkereset nélkül, akkor könnyen elképzelheti, mekkora baj ez, hogy úgy mondjam, nekünk is. A családos kollegák pedig... Szóval meglehetősen kilátástalan a helyzet...

– És semmi remény? Egy árva fénysugárnyi sem?

– Ha lenne, magam lennék az első, aki...

– Petíciót kell írni, az összes író és cenzor együttes aláírásával, és be kell adni a... Ha ez sem hat, akkor tüntetni kell, éjt nappallá téve, egészen addig, míg be nem látják *Ott fönt*, hogy mekkora hibát követtek el, és akkor – nyert ügyünk lesz. Mit szól ehhez?

– Hogy mit szólok? Ön elképeszt, Heine úr! Nemcsak hogy zseniális költő, de mekkora szervező elme is egyben! Ha sikerül, ígérem, az ön írásaival kezdjük, akarom mondani, folytatjuk, és úgy szétszedjük, hogy az atyjuk, vagyis ön, sem ismer rájuk. Na, jó lesz?

– Ha már itt tartunk, volna itt egy *új versem*, bemelegítésképpen, ha gondolja, akár itt, helyben is...

– Heine úr, nagyon lekötelez, de nekem máris mennem kell.

– Hova, Hiller úr! Még meg sem...

– Hát még mindig nem érti?

– Mit? Nem.

– *Ez csak egy novella*. Egy író találta ki. Igazából mi nem is találkoztunk. Én nem vagyok itt. És ön sem. így sajna, vagy nem is tudom, de nem cenzúrázhatom. Érti már?

– Á, így már mindjárt más. Akkor nem is tartóztatom tovább. Viszontlátásra, Hiller úr!

– Viszontlátásra, Heine úr!

jelenet

Kinga, beteg, 63 éves
Orvos, 54 éves férfi Asszisztensnő, 49 éves,
Beteg I., 86 éves asszony,
Beteg II., 78 éves asszony,
Beteg III., 47 éves férfi

Történi: *Budapesten, egy háziiorvosi váróban és rendeloben, napjainkban.*

1.

Február egyik délelöttje. A váróban beszélgetnek a betegek – mindnyáján maszkban.

BETEG I. (*félhangosan, Kingához*) Maga miért jött? Receptekért?

KINGA Tulajdonképpen, igen. De...

BETEG II. (*aggódón*) Vigyázzon magára, mert én úgy hallottam, hogy akár fel is ajánlhatja a doktor úr az influenza elleni oltást!

KINGA (*nevetve*) Ajánlja másnak!

BETEG I. (*megborzong*) Én bevallom, tartok tőle, hogy...

Ebben a pillanatban az orvosi szobából egy eroteljes férfisikoly hallatszik ki. A váróban mindenki megdermed. Mindhármójukból süt a rémület. Feszülten nézik az orvosi szoba ajtaját.

BETEG I. (*suttogva*) Ki volt ez? A doktor úr?...

KINGA (*kétkedve csóválja a fejét*) Nem, nem hiszem... De...

BETEG II. Én szerintem meg ő volt! Mit csináljunk, hívjuk a rendőrséget? Én félek, hogy...

Az orvosi szoba ajtaja kivágódik, és egy fájdalmas arcú férfi lép ki rajta, egy ingben – a bal karján föl van gyurve az ing, jobb kezével rászorítja a szűrás helyét, és hóna alatt a kabátját-táskáját is szorítja egyúttal. Mögötte az asszisztensnő lép ki.

ASSZISZTENSNŐ (*harsányan*) Kérem a következőt! (*a férfi szomorúan ránéz és eliszkol*)

BETEG II. Ö... a...doktor úr jól van? Minden rendben?

ASSZISZTENSNŐ (*kimérten*) A doktor úr kiváló egészségnek örvend. Kérem, ne raboljuk a doktor úr drága idejét. (*gyorsan végigtekint a három non*) Ki következik?

Ekkor az orvos, szemüvegével az orrán, fehér köpenyben kiront a rendelő ajtaján. Mind a négy non meghökken, szinte megbabonázva nézi. Odalép a két idős nőhöz.

ORVOS (*nagyon hangosan, hangsúlyosan, a fülükbe ordítva*) KAP-TAK-MÁR-INFLU-EL-LENI-VÉ-DŐ-OL-TÁST?! (*fenyegetően*) AKARNAK?!

KINGA (*rosszallóan*) De doktor úr, ők *nem süketek!*

ORVOS (*gyorsan odaperdül Kingához*) És MAGA?

Kinga arca elsötétül. A két idősebb non összenéz, majd bólintanak.

BETEG I. Mi kérem, izé... (*Kingára mutat*) Ö... ő következik. Mi csak...

BETEG II. Mi csak... tulajdonképpen a... szóval a kísérői vagyunk... tudja, doktor úr, hogy van az...

Az asszisztensnő már meg akar szólalni. Az orvos morcosan leinti.

ORVOS Nem, nem tudom, hogy van az! Hát kérem, hogy van az, hogy...? (*dühösen legyint, majd Kingához fordul*) Fáradjon be, asszonyom!

Az orvos peckesen belép a rendelőbe, az asszisztensnő kinyitná a száját, már épp szólna, de inkább némán mutatja Kingának az ajtót. Kinga rettegően néz a két nőre, de azok lelkesen mutatják, hogy: csak bátran, bátran! Kinga fészengve belép az ajtón.

2.

Bent a rendelőben. Az orvos már ül. Az asszisztensnő, vele szemben a gép előtt ül, türelmetlenül néz Kingára. Az orvos egy intéssel helyel kínálja Kingát. Kinga a falakat nézve, lassan leül. A rendelő falain a legújabb COVID- és influenzavakcinák legújabb plakátjai vannak soron elhelyezve, különféle reklámszövegekkel: „Aki meri – very!”, meg: „Ez a szűrés nem kiszűrés!” – mindez pedig a gyár logójával. Kinga ámulatosan nézi, hogy az orvosi asztal előtt, sőt az egész rendelőben csak a gyártó, az ún. ELLNESS-URD cég tollai és nejlontáskái vannak.

ORVOS (*az asszisztensnőhöz*) Mikor is született a beteg?

ASSZISZTENSZNŐ 1960. nulla négy 17. (*Kinga csak néz, hol egyikre, hol a másikra*)

ORVOS Akkor már igencsak *ajánlatos*. Minél előbb, annál jobb!

ASSZISZTENSZNŐ (*bólogatva*) Hogyne, doktor úr, a számból vette ki a szót! Igen, ez már egy veszélyeztetett kor, úgy, ahogy mondja... (*Kinga kiguvadt szemmel néz rájuk, mintha nem benne a fülének*)

ORVOS (*az asszisztensnónek*) Kombinált lesz. Így lesz a legjobb. Mikor volt a... hanyadik volt a...?

ASSZISZTENSZNŐ A harmadik COVID-oltás? (*nézi a gépében*) Aszongya... pillanat... Á, megvan! Tavaly tavasszal volt a harmadik, doktor úr!

ORVOS (*elégedetten összedörzsöli a tenyereit*) Pompás, pompás! Időszerű! Hat-tá-ro-zot-tan időszerű! Melyiket kapja? Melyik volt a...? (*Kinga egyre elkéseredettebben nézi őket*)

ASSZISZTENSZNŐ (*a gépbe nézve*) Igen, a legutóbbi... hopp! Megvan! *Pfizer* volt, doktor úr!

ORVOS (*feláll*) Helyes, helyes, akkor most a szuperkombinált *ELLNESS-URD*-ot kapja!

Kinga összeroskadva ül a székén. Az asszisztensnó felpattan a székéről és sebesen készíti elő a vakcinát. Az orvos gumikesztyűt húz. Kinga báván maga elé mered. Az orvos a kezét nyújtja; az asszisztensnó átadja neki a vakcinát; az orvos kicsit kispriccel belőle, majd először fordul Kingához felé.

ORVOS (*hivatali hangbordozással*) Kedves beteg! Törvényi rendelet írja elő, miszerint kötelességem megkérdezni minden beteget, hogy: kéri-e, elfogadja-e az adott vakcinát? (*türelmetlenül*) Nos? Kéri vagy sem? Igen vagy nem? Hallgatom!

KINGA (*bágyadtan fölneéz és rekedten súgja*) N... eeeemm....

ORVOS (*az asszisztensnóhoz*) Hogy mondta? Mintha azt mondta volna, hogy...?

ASSZISZTENSZNŐ (*hevesen bólogatva*) Igen! Én is mintha azt hallottam volna, pont azt... már amit lehetett érteni ebből a...

ORVOS (*vállat von*) Hát jó. Tessék akkor! (*villámgyorsan felrántja Kinga pulóverének ujját és beledöfi a tut*)

Kinga felsikolt, és azon nyomban fölébred a pánikból, gyorsan feláll.

KINGA (*fájdalmas arccal, de haraggal*) Sohasem voltam influenzás! De ha most az leszek!...
Ezt jelenteni fogom! (*Kinga, dühösen, el, és bevágja maga mögött az ajtót*)

3.

ASSZISZTENSNŐ (*méltatlankodva*) Hallatlan, hogy milyen hangnemen szólnak a doktor úrhoz és hozzám! A doktor úr és én a szívünket-lelkünket beletesszük a munkánkba, nap mint nap, erre ezek... és ez a hála... Nem is használok csúnya szavakat! Hová jutottunk, doktor úr? Ezekben már egy szemernyi tisztelet nincs... (*szipog*) Én szégyellem magam helyette....

ORVOS (*még mindig állva, álmatagon nézi az asszisztensnőt*) Tényleg, maga mikor is kapta meg a...? (*a tut himbálva a kezében; egyszerre möhön rámered*) Nos? Igen vagy nem?...

Az asszisztensnő rémülten fölsikolt, feláll és riadtan az ajtó felé hátrál...

VÉGE

Le Fondant: Tyúk az anyám

Tyúk az anyám, csibe vagyok,
Ideje jó s megtojatok,
Haj, ha meg én, azt lássátok
Széjjelrúgom a világot.

Az én tojásom nem báj-rom,
Nem írta le még azt Byron,
Sem Homérosz, sem Osszián
Nem találja, túl Indián.

Anyám kígyó, a tojásban
Lábatlankodom, majd sásban,
Tücsök-bogár eledelem,
Kis ember kész ijedelem.

De ha anyám párdúc vóna,

Ámulna az egész róna,
Földön-égen kiáltsátok:
Szétrúgom én a világot!

Húrok

Krúdy Gyula: Fehérvári

Fehérvári toronyzenész volt.

A legtöbb embernek van valami különös, rejtélyes passziója – de Fehérvári sokáig egyedül járkált fel az útbaeső tornyokba, hogy kedvére ki trombitálja magát. Nem fizetségért tette, mert hiszen mire a toronyzenész a föld színére érne a sapkájával, addig úgy is széjjellebbenek a hallgatói. Fehérvári kimondhatatlan vágyat, érzett minden torony iránt, amely az ég felé szökkent a csendesen legelésző házikók közül. Lévén ő maga kicsiny, púpos ember.

Elutazott idegen városokba is, ha tudomására jött valamely nevezetes, régi torony, amelynek még senki sem húzta el a nótáját.

– Ki építette a tornyot? – állított be például U-ban is a sekrestyés bogárházikójába.

A sekrestyés éppen azzal volt elfoglalva, hogy a legszomorúbb arcokat vágja a tükör előtt, mert egy gazdag ember nagybeteg volt U-ban, ahol nemsokára teendője lesz a sekrestyésnek és a papnak is. Szórakozottan feleli tehát az egyházi ember:

– A tornyot tekintetes Kistót úr építette.

A toronyzenész a balválla felett hátranézett a toronyra. Legalább két-háromszáz esztendőnek látszott az.

– Vajon mi volt a nótája Kistót úrnak?

– Amíg a lábát bírta, a Recece-nótát szerette – felelt meglegedetten a sekrestyés, mert végre sikerült olyan szomorú arcot vágnia, amitől megindulnak az árvák könnyei, kinyílnak az özvegyek zsebei.

Fehérvári elkérte a torony kulcsát, a hátára vette hangszerét, és a zegzugos lépcsőkön felballagott a toronyba. Az ilyen helyeken tartózkodó denevérek ellen néhányszor elmondta a szokásos átkokat. Vigyázott azokra a kiemelt lépcsőfokokra, amelyeket a harangtolvajok ellen alkalmaznak, mióta híre terjedt, hogy a réz közé ezüstöt is kevernek a széphangú harangokba.

A torony ablakából szokás szerint körülnézett a városkán.

Egy udvarban éppen azt látja, hogy ásnak. Két asszony szorgalmaskodott ásóval meg kapával

a nagy eperfa alatt. Az egyik nőnek darázsdereka volt, izgett, remegett, mint a fűzfalevél. A másíknak a dereka bizony már potrohosodott, mintha már leülte volna azt az időt a földön, amely rászabatott.

Fehérvári nézi, nézi a toronyból az asszonyok munkáját. Látja, amint kihoznak a házból egy vasládát, amelyet a gödörbe rejtenek. A kövérebb jól megtaposta utána a földet.

De éppen ideje volt, hogy munkájukkal elkészüljenek, mert a bezárt kapu előtt már csengetett a nagyon szomorú képű sekrestyés, és a pap is elgondolkozott azon, vajon mit hagy jótékony célra a házban lakó gazdag ember.

Fehérvári belátta, hogy itt már nem sok nézínivalója van, elővette tehát hangszerét, belefűjt, hogy a városka lakosai egyszerre mind a magasba néztek. A toronyzenész szerette az ilyen pillanatokot, mikor mindenki őt nézte, hisz hitvány külseje miatt máskor nemigen vették észre.

– A Kistót úr nótáját muzsikálja – kiáltották odalent a piacon az emberek, amikor a Reecenóta felhangzott.

De maga az öreg haldokló is felemelte a fejét a vánkosról.

– No, ez derék dolog – mondta –, hogy ilyen nóbel módon segítsenek át a másvilágra. Hívjátok azt a muzsikust, hogy a fülembe fűjhassa.

A sekrestyés most már hiábavalónak tartotta a szomorkodást, vígan kiáltott fel a toronyba:

– Gyere, hékám, malacot kapsz.

Fehérvári jódarabig fűjta a Rececét a haldokló fülébe, mire az bágyadtan intett az asszonyoknak:

– Adjatok neki valamit, amit a szemével lát.

A toronyzenész habozás nélkül felelte:

– Én láttam a vasládát az eperfa alatt. Azt akarom.

A haldokló az asszonyokra akart támadni, de már nem volt ideje megtudakolni, miért ásták el már az ő életében az ő vasládáját. Egy nagy, fekete dongó repült be az ablakon, egyenesen Kistót tekintetes úr homlokára.

Az asszonyok körülvették a muzsikust.

– Inkább láss mást a szemeddel, te rongyos. Nézz meg engem és vegyél feleségül – ajánlkozott a potrohos özvegy.

A zenész a fiatalabbra pislogott. Pirosalma-képű hajadon volt az özvegy lánya.

– Már inkább őt választanám a vasláda helyett.

Mit volt mit tenni? A láda dolgának titokban kellett maradni, márpedig ez a bolond muzsikus képes kifecsegni a városban, hová rejtették az atyafiség meg az adók elől a gazdag ember kincseit. Meg kellett hát kötözni Fehérvárit, feleségül kellett hozzá menni a pirosképű lánynak.

Így szerzett magának feleséget és vagyont a mihaszna zenész az idegen városban, de azóta nem járka a toronyba. Fél, hogy valamit látna a saját udvarán.

Dull Ernő: Botrány az Operában

Szörényi Levente 75. születésnapja alkalmából arra „vállalkozott” az Operaház, hogy Szörényi–Bródy *István, a király* című rockdarabját operai hangszereléssel, operaénekesek előadásában vigye színre. Miért? Azért, mert „a magyar rockopera- és musicaltermés messze legsikeresebb darabja, az *István, a király* a kezdetektől, az eredeti lemezkiadás óta nemcsak szimfonikus jegyekkel rendelkezett, de áthatotta a klasszikus operákra jellemző vokális, zártszámos gondolkodás, a nagyszabású tablók jelenléte és a rockmuzsikát egyetemes távlatokba emelő hangszerelés is” – legalábbis a hivatalos vélemény szerint.

Mármost az *István, a király* alapjául szolgáló „dráma”, az *Ezredforduló* írója Boldizsár Miklós maga is sejthette, hogy alkotása nem sikerült, szemben például a *Bánk bán*nal, nem állja ki az esztétikai igazság próbáját, a történelmiét még kevésbé sem. Szó, mi szó, fel kellene dobni valahogy a művet, a slágerek beillesztésével és rockdübörgéssel létrehozható mámoros hangulat alkalmas lesz az alapvető hibák elfedésére. Különben is, a *Jézus Krisztus Szupersztár* szinte kínálja a mintát, a „Feszítsd meg!”-ből „Négyeld fel!” lehet, azt már csak meg kell fejelni csúrdöngölős hangulattal. Ki fog már azon gondolkozni, hogy az ezredfordulón nem létezett még magyar nemzettudat, István az ország és az országlakosok – nem pedig a magyarok – feletti uralomra tört, Koppány és István Árpád-törzsön belüli hatalmi harca csupán a Dunántúl birtoklását döntötte el, valamint, hogy a koronázás nem kettejük mérkőzésével, hanem a három évvel későbbi, különlegesen kedvező – és igen bonyolult – nemzetközi körülményekkel hozható összefüggésbe?

A „zeneszerző” Szörényi Levente felkereste Mártha Istvánt, hogy készítse el mű szimfonikus zenekari hangszerelését, merthogy ő ahhoz nem ért. Mártha el is vállalta, azon feltétellel, hogy a munkájába ne szóljanak bele. Minden készen állt tehát, a rockfesztiválok hangulatát idéző szabadtéri bemutatóval, valamint a szereplőgárdában a könnyűzenei élet széles arcvonalának felvonultatásával már borítékolni lehetett a sikert. Ám hogy az ilyen tartós lesz, arra a szerzőgárda sem számított, nem is neki köszönhető, hanem annak, hogy a „nemzeti” ellenzék nem csupán felkarolta, de kultikus szintre emelte az *István a királyt*, amelynek döbbenetes módon Csíksomlyón még színpadot is építettek. (A lökэшullám következtében ott még a Szent Korona óriási, fából mintázott változata is megjelent.)

Így hát Magyarországon igen széles médiumnyilvánosság közepette államalapítónkról, állameszménkről és nemzettudatunkról immár négy évtizede teljesen hamis információk forognak – igen alacsony esztétikai színvonalon. A recepció politikai intenzitása bizonyos mértékig érthető volt a nyolcvanas években, amikor is egy másfajta, nem hivatalos hangot lehetett kihallani a műből, amely azonban a Kádár-kori cenzúra megszűntével okafogyottá vált. Ezzel egyidejűleg következett be az a halláskárosodás, amelynek során – nem utolsó sorban Szörényi–Bródynak

köszönhetően – egy teljes, zajban felnövekedett nemzedék felejtette el a népzénet és a klasszikus zenét. A társadalomban a népi helyett a gépi kultúra uralkodott el, mindent a technikán keresztül közelítünk meg, és a dobolt alapritmusukkal könnyen magával ragadó pop-rock számok befogadása semmilyen előképzést, fáradságot nem igényel. Mind jobban kellene hát vigyázni a fellegvárakba visszaszorult magaskultúrára.

Az Operaházban volt már botrány, fantom és fantomhiány, de akkora ötlet hiány, amelyben most szenved, sohasem. Még az is rendben volna, hogy egy *Tosca* rendezésben ötvenhatos tank kerüljön a színpadra, de hogy egy évadban ne kerüljön bemutatásra az a repertoár, amely a dalszínház értelme, egyszersmind közönségének vonzereje! Botrány, hogy ne afelett legyen vita, Verdiből vagy Wagnerből kapunk-e többet, hanem mindkettejüket kiszorítja Szörényi Levente és Bródy János, akik sem zeneszerzőként, sem szövegíróként nem jegyezhetők. De még ha csak esztétikai kérdéssről lenne szó, amelyen pro és kontra el lehet vitatkozni, vagy műsorpolitikairól, hogy tudniillik nyitni kell a szélesebb néprétegek felé (már ha megengedhetik maguknak a 15–30 ezer forintos jegyárat). Sajnos azonban Wotan lándzsáját István, a király a kormányzati propaganda kardjával törte össze. Az eredetileg ellenzéki véleménynyilvánításból kurzusdarab lett. Mi is a végszó?

„István Király vagyok, Uram, a Te akaratodból.
Minden magyarok királya.
És én azt akarom, hogy ennek a népnek
országja legyen.
Veled Uram, de Nélküled.
Tömeg Felkelt a napunk, István a mi urunk,
Árad a kegyelem fénye ránk.
Hálás a szívünk, zengjen az örömünk,
Szép Magyarország édes hazánk.”

Ez az orbáni ideológia kvintesszenciája. A produkció tehát nem az ünnepezt Szörényi Levente – kívánunk neki jó egészséget, boldogságot –, az áthangszerelő Gyöngyösi Levente, a rendezést elvállaló Szinetár Miklós, sem pedig az abban résztvevő énekesek és zenészek sikere, hanem a keresztény-nemzeti erőké, amelyek bizonyosságot tettek arról, hogy a Magyar Állami Operaházban is az ő akaratuk szabadsága érvényesül.

Kapcsolat

Impresszum

Felelős kiadó: Ballai László, 1022 Budapest, Filler u. 78-82.

Felelős szerkesztő: Ballai László

Technológia és design: Vasáros András

ISSN 2063-4285

Elérhetőség

Szerkesztőség: szerkesztoseg@marcius15.hu

Webmester: webmaster@marcius15.hu

www.marciustizenotodike.hu - © 2010-2023 Marczius Tizenötödike. Minden jog fenntartva!